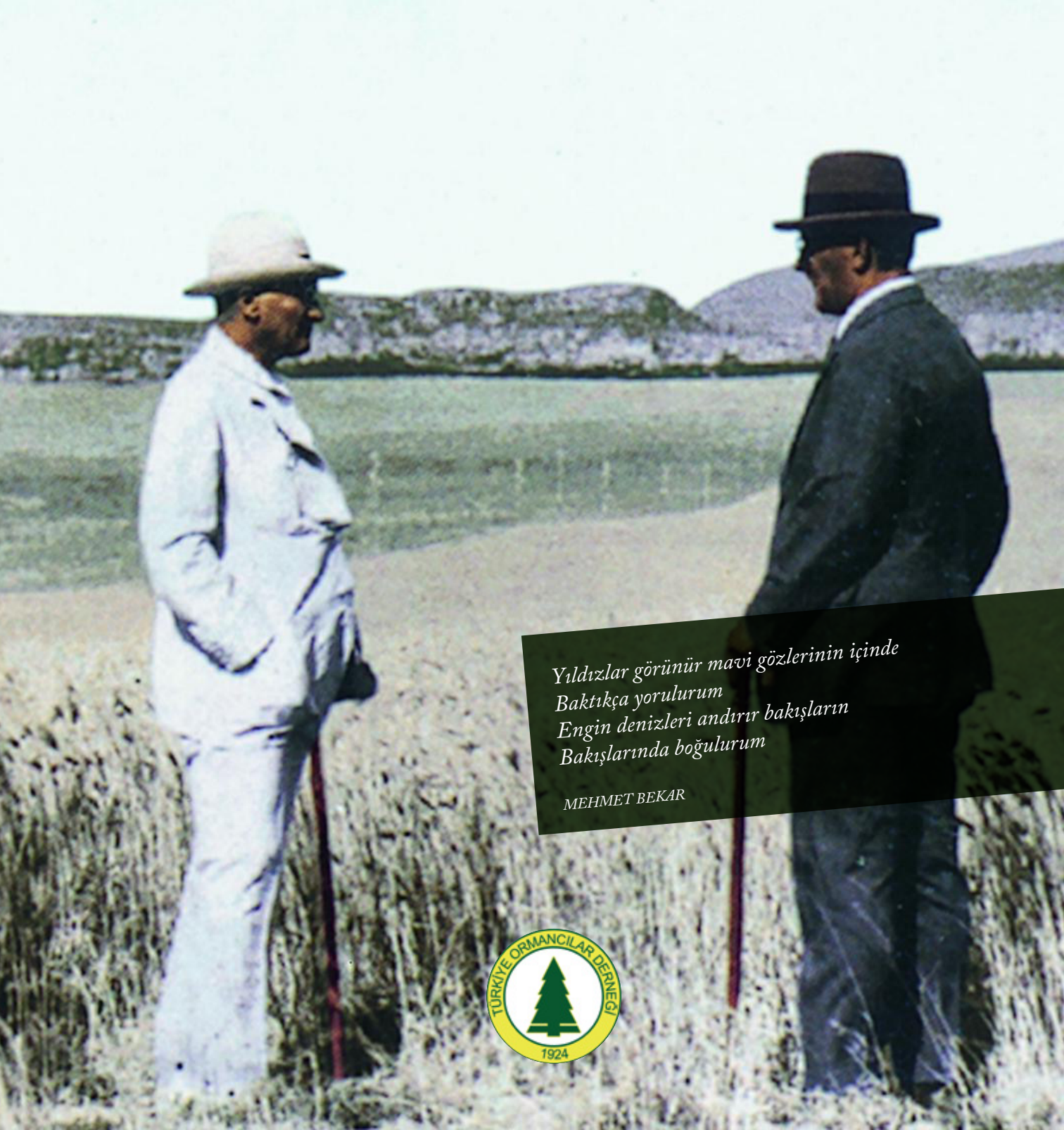

Orman ve Av

Yıl: 2012 / Kasım - Aralık / Sayı:6

*Yıldızlar görünür mavi gözlerinin içinde
Baktıkça yorulurum
Engin denizleri andırır bakışların
Bakışlarında boğulurum*

MEHMET BEKAR

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2012 | Kasım - Aralık | Sayı: 6 | Cilt: 89 |
ISSN 1302-040X

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ**

GENEL BAŞKAN
Fevzi KALELİ

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ**

EDİTÖR

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Doç. Dr. Oktay YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU
Dr. Metin KARADAĞ
Dr. Ufuk COŞGUN
Hüseyin AYTAÇ
Erdal ÖZÜDOĞRU
İlhan TAŞ
Hülya KILIÇ
Yasemen BİLGİLİ
Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com
bilgi@ormancilardernegi.org

**BASKI
DÖNMEZ OFSET**

**GRAFİK TASARIM
Güngör GENÇ**

Derneğimiz, ormancılığımızın son yıllarını tartışmak üzere Derneğin kuruluş yıldönümünde bir toplantı düzenledi. Toplantıya Orman ve Su İşleri Bakanlığı temsilcisi hariç birçok kurum ve üniversiteden temsilciler katılarak ormancılığımızda son yıllarda yaşanan dönüşümler enine boyuna tartışıldı. Her ortamda katılımcı demokrasiden, saydamlıktan bahseden Bakanlığın bu önemli toplantıya temsilci göndermemesi anlamlıdır. Ülkemiz ormancılığında son yıllarda büyük bir dönüşüm yaşanıyor. Ancak bu dönüşümün ormanlarımızın ve orman köylülerinin yararına olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Kendileri bile yaptıklarını savunamayacaklarını düşünmüş olmalı ki bu tip önemli bir toplantıya katılmamayı tercih etmişlerdir.

20 Ocak 2013 tarihli Dünya Gazetesinde, yaşanan bu dönüşüm sürecinin son halkasına ilişkin bir haber var. Habere göre *Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 4-5 Ocak 2013 tarihlerinde Abant'ta düzenlediği Orman ve Orman Kaynaklarının Sürdürülebilir Orman Yönetimi Arama Konferansında alınan karar gereğince artan maliyetler nedeni ile dikili ağaç kesiminin özel sektöre devredileceği* açıklanmış. Cumhuriyetin emekleme döneminde olduğu yıllarda, teknik bilgi, personel ve donanım eksiklikleri nedeniyle uygulanan iltizam sisteminin ormanlar üzerinde yarattığı yıkım akıllardayken, günümüzde ormancılığın ulaştığı seviyede binlerce teknik elemanla ve milyarlarca lira değerindeki donanım ile da ormancılık yapamıyoruz deniyorsa Cumhuriyet döneminin de gerisine düşüldüğünün itirafıdır bu!

Diğer taraftan orman köylüsü ve orman kooperatiflerini bu kararın neresine yerleştirecekler merakla bekliyoruz. Orman köylüsünün *özel sektör* zihniyetine teslim edilmesi zaten yaşanan derin yoksulluğu daha da derinleştirecek, kırdan kente göç hızlanarak artacak ve kırsal kesimde zaten sınırlı olan işgücünün kentlerin varoşlarına akması ve sosyal kültürel sorunların katlanarak artması kaçınılmaz olacaktır. Bu uygulamanın diğer bir sonucu da kayıt dışı çalışan yabancı işçilerin orman alanlarında da görülmeye başlanacağıdır. Ormancılığımıza “hayırlı” olsun!

İçindekiler

Editörden	1
Başyazı	2
Türkiye Ormancılar Derneği'nin 88. Kuruluş Yılı Kutlamaları Kapsamında Yapılan Etkinlikler	5
İlköğretim Eğitim Çalışması	6
Anıt Ağaç Etkinliği	7
Panel	8
TOD Şube Yönetimleri ve TOD Temsilcileri ile Yapılan Toplantı	9
Anadolu Arkeolojisinde Meşe	10
Uludağ Göknarından Enerji İletim Hatlarında Yılbaşı Ağacı ve Fidan Üretimi	16
Sahilçamı+Fıstıkçamı Endüstriyel Odun +Fıstık Üretim Amaçlı Ağaçlandırma: Analiz ve Değerlendirme	19
Haberler	26
Ben Prometheus'un Yanından mı Geçtim? (Geçmişte Bir Ormancılık Anımsaması)	28
Yaşamdan Anılar	34
Bir Yaprak Düştü Usulca	36
Bir Ormancının Günlüğünden Kafdağı'nın Yolcusu	39
Atkestaneleri <i>AESCULUS L.</i>	44

Fotoğraf: Güngör GENÇ

Başyazı

Değerli katılımcılar, Türkiye Ormancılar Derneği'nin (TOD) 88. Yılı kutlaması nedeniyle gerçekleştirdiğimiz “Türkiye ormancılığının son 10 yılını tartışıyoruz” konulu panelimize hoş geldiniz. Derneğimiz 1924 yılında kurulmuş ülkemizin en eski, en köklü sivil toplum örgütlerinden birisidir ve tarihsel süreç içerisinde, ormanların ve orman içi ve bitişiğinde yaşayan 7.7 milyon orman köylüsünün hakları ile ilgili olarak, birçok yasal ve anayasal düzenlemelerin gerçekleşmesinde aktif rol almıştır.

TOD meslek ve meslektaş sorunları ile özdeşleşmiş, ormancılık tarihinin oluşmasında önemli katkılar sağlamıştır. TOD, bugün ODTÜ Ormanı olarak anılan ATATÜRK ORMANI'NIN kurulmasının her aşamasında yer almış onurlu ve saygın bir geçmişten, geleceğe uzanan, kamu yararı statüsüne sahip bir Dernektir.

Bundan 88 yıl önce bir demokratik toplum örgütü kurarak meslek ve meslektaşları ile ilgili kararlara katılan ve ciddi çözümler üreten bu Derneğin üyesi olmak hepimiz için bir gurur vesilesi olmalıdır. Bu süreçte emeği geçen meslektaşlarımızı saygı ve sevgi ile anıyor, bize bıraktıkları mirasa sahip çıkacağımıza söz veriyoruz.

Başta ormanlarımız olmak üzere doğal kaynaklarımız bilimsellikten ve toplumsal fayda sağlama anlayışından uzak işletilmektedir. Panelimizde, ormancılığımızın çeşitli boyutlarıyla tartışılacak olması nedeniyle, yaşanan olumsuzlukları sizlerle sadece başlıklar halinde paylaşmak istiyorum.

Ormanların özellikle **üretim dışındaki**, hidrolojik,

klimatik, erozyonu ve sel felaketlerini önleme, toplum sağlığına ve ulusal savunmaya katkı, doğayı koruma, bilimsel ve estetik ile rekreasyon fonksiyonlarının öne çıktığı, sadece ülkemiz için değil dünyamız için de son derece önem taşıyan süreçlerden geçtiğimizi biliyoruz. Bu gelişmelere karşın Bakanlığımız ve ormancılığımızda ise son 10 yılda ciddi bir altüst oluş yaşanmaktadır. 1839 yılından beri varlığını sürdüren orman teşkilatı hiçbir dönemde bu kadar kan kaybetmemiştir.

Bu gelişmeler ışığında öne çıkan en önemli başlık, **kurumsallaşamamaktır**. Takdir edersiniz ki kurumların devamlılığı son derece önemlidir. Kurumun yeri, kurumun çalışanları, kurumun hafızası, çalışanların aidiyet duygusu kurumsal yapıların olmazsa olmazıdır. Bu özelliklerin

Orman ve Av / Kasım - Aralık 2012

bir arada olmasının doğal sonucu olarak da kurumun devamlılığını sağlamak ancak mümkün olabilmektedir.

Kamuoyunun da bildiği gibi Orman Bakanlığının kapanmasıyla, 2003 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı kuruldu. Yine bu Bakanlığın kapanmasıyla da, 08 Haziran 2011 tarihinde Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı kuruldu. Özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum. Kurulan bu Bakanlık görülen lüzum üzerine 04 Temmuz 2011 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı olarak ikiye ayrılmıştır. Bakanlık kuruluşları hükümetlerin kamu hizmetlerini belirlediği planlar ve hedefler doğrultusunda etkin bir şekilde gerçekleştirmek üzere yaptıkları organizasyonlardır. Ancak bu son bakanlık düzenlemelerinde Hükümetin faaliyetlerini nasıl plansız ve programsız bir şekilde yürüttüğünün, iş ve hizmetlerini planlama, hedef belirleme, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütme anlayışından ve objektif kriterlerden uzak el yordamı ile ben yaptım oldu mantığı doğrultusunda hareket ettiğinin göstergesidir.

Yine, Gazi Yerleşkesinin Başbakanlığa devri 2007 yılından beri gündemde olan bir konuydu. Buna rağmen orman teşkilatının kurumsal olarak birlikte çalışmasına olanak veren bir düzenleme 5 yıl gibi makul bir sürede niçin yapılamadı? Madem yıkılacaktı, niçin Gazi Yerleşkesindeki tüm binalar ciddi paralar harcanarak yenilendi? 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na dayanarak Gazi Yerleşkesi ile ilgili Orman Genel Müdürlüğü'nden bilgi ve belge talebinde bulunduk. Geldiğimiz aşamada ise bu konuda sorumluluğu olanlar hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunduk. Önümüzdeki süreçte gelişmeleri kamuoyu ile paylaşmaya devam edeceğiz. Şu anda orman teşkilatı sürgünde, çalışanlarda moral kalmadı. Bu tablonun mantıkla açıklanabilir yanı yok. Sanki bir suç işleme psikolojisi içerisinde davranan,

yangından mal kaçırmaya çalışan bu sürecin de sonuna kadar takipçisi olmaya devam edeceğiz.

Bu kadar baş döndürücü bir hızla yapılan düzenlemelerin, devlet yönetimi ciddiyeti ve saygınlığı ile bağdaşp bağdaşamayacağını siz katılımcıların takdirlerine sunuyorum.

Aynı yönetim anlayışının ormancılıkta da sürdüğünü, rakamlarla oynamak suretiyle kamuoyunu yanıltma yönündeki göz boyama çabalarının aynı hızla devam ettiğini görmekteyiz. Sürekli yasalarda ve idari yapılarda yapılan değişikliklerle ne varsa tüket anlayışı ile hareket edilerek günün kurtarılmaya çalışıldığı ortamda **ormanlarımızda geriye dönüşü mümkün olmayan ciddi yıkımlar yaşanmaktadır.** Madencilik, turizm, HES ve taş ocakları konularında orman alanlarında verilen izinler hızla artmaktadır.

- Son 10 yılda dikili satış ve hizmet alım yöntemleri ile taşeronlaştırılan ormancılık faaliyetlerinin yaygınlaştığını görüyoruz. İltizam sistemi ülkemizde geçmişte de denenmiş fakat ormanlarımız üzerindeki yıkım etkisi nedeniyle vazgeçilmiştir.
- Ülkemiz ormanları artık amenajman planları ile işletilmiyor. Planlamanın temel ilkelerinden vazgeçerek planlar bir tarafa bırakılmak suretiyle ormanlarımız bilim ve tekniğe aykırı bir şekilde işletiliyor.
- Yıllık en az 100 bin hektar ağaçlandırma yapmak gerekirken, Bakanlık üst düzey yöneticilerince yeniden keşfedilen rehabilitasyon çalışmalarını, "Cumhuriyet tarihimizin en büyük ağaçlandırmasını gerçekleştiriyoruz" sloganlarıyla kamuoyunu yanıltmak suretiyle aşırı abartılı ve popülist bir çalışma olarak sunmalarını, yıllarını bu mesleğe vermiş ormancılar olarak kınıyoruz.
- 50 hektardan büyük yangın sahalarının

rehabillite edilmesi ve yeniden orman tesisi için **YARDOP** “Yanan Alanların Rehabilitasyonu ve Yangına Dayanıklı Ormanlar Tesisi Projesi” ile tür değişikliğine gitmek suretiyle orman ekosistemlerinin genetik yapısı ile oynamakta, orman alanlarının bütünlüğü bozulmakta bunun sonucunda da ormanlarımızın doğal yapısını bozacak çok tehlikeli bir yola girilmektedir.

- Aynı şekilde bakım çalışmalarında da (Genç Meşcereler Bakım Seferberliği Eylem Planı) dikili satış benzeri bir uygulamayla yaptırılması süreci hız kazanmıştır. Bu durum dikili satıştan daha vahim sonuçları olacak bir uygulama şeklidir.
- Özel ağaçlandırma çalışmaları ise verimli olmayan ve kullanılmayan tarım alanlarında, Hazine arazilerinde gerçekleştirilmesi durumunda kabul edilebilecek bir olgudur. Ancak, uygulamada bozuk orman olarak görülen alanların seçilmesi ve buralardaki bitki örtüsünün kaldırılarak yerine meyve verme özelliği olan türlerin dikilmesi işlemi (uygulamanın giderek yaygınlaştığını da dikkate aldığımızda) orman alanlarının daralması ve orman ekosistemlerinin tahrip olması anlamına gelmektedir. Çok tehlikeli bu gelişmenin önüne geçebilmek için, 23 Ağustos 2012 tarihli ve 28390 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Ağaçlandırma Yönetmeliğinin **iptali ile Yürütmesinin Durdurulması** için 19.10.2012 tarihinde Danıştay’da Derneğimiz tarafından dava açılmıştır.
- 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan 2A ve 2B maddeleri ile ilgili olarak çıkarılan 6292 sayılı yasanın da orman alanlarının hızla daralmasına yol açacağını ve yeni sorunları tetikleyeceğini bugünkü yöneticiler de bilmekte ancak ses çıkaramamakta ve bu sonuca ortak olmaktadır. Genel olarak AKP’nin ormanlara sadece gelir getirecek yerler olarak baktığı, rant alanı olarak gördüğü, orman köylülerinin sıkıntılarını görmezden geldiği, aksine elde edilecek kaynağın %90’lık bölümünün ormanlarımız ve orman içi ve bitişliği köylülerimiz için kullanılmayacağı, Kanunun bu haliyle ormanlarımızda büyük tahribatlara yol açacağı rahatlıkla söylenebilir.
- 1950 yılından bu yana “muhafaza ormanı” statüsünde olan ve tek bir ağacının dahi kesilmesi yasak olan Belgrad Ormanı’nın

önemli bir kısmı tabiat parkına dönüştürüldü. Bu tehlikeli adımlar Antalya-İncekum, Marmaris-Pamucak ve İzmir-Gümüşdere eğitim kamplarının bulunduğu yerlerde de atıldı ve muvazaalı bir şekilde aslında turizm alanına dönüştürüldü.

- Orman içi ve bitişliği köylerde yaşayan insanların çok zor şartlarda yaşadığı ve göçe zorlandığı göz ardı edildiği,
- Millet ormancılığı adı altında işgalcinin ödüllendirildiği, orman alanlarında keyfiyetin hakim sürdüğü bozuk sahipsiz bir düzenin hızla yaygınlaştığı,
- Ormanlarımızı koruyan Muhafaza Memuru sisteminin çöktüğü,
- Orman kadastro çalışmalarının bir türlü bitirilememiş ve siyasi etkilerle kesinleşmiş yerlerde dahi yeniden kadastro çalışmalarının yapıldığı,
- Yaylak, kışlak alanlarında hızla sayısı artan yapılaşmalara göz yumulduğu hatta son çıkan 6292 sayılı yasada işgalcileri ödüllendiren düzenlemelere yer verilmiş olması gibi bir çok olumsuzluk bir çırpıda sayılabilmektedir.

Yukarıda sıralamaya çalıştığımız nedenlerden kaynaklanan ormansızlaşmanın faturası maalesef çok ağır olmaktadır. Yaşanan büyük felaketler (sel, toprak kayması ve heyelan) ve onların yarattığı can ve mal kayıpları ormansızlaşmanın doğal sonuçlarıdır. Yüksek dağ ekosistemleri ve üst havzalarda yer alan ormanlarımız hem tarım alanlarının hem de yaşam merkezlerinin güvencesidir. Ormanların sağladığı bu doğal dengede, orman alanlarının azalması ve ortadan kalkması ile dengenin yerini dengesizlik alır ve felaketler kaçınılmazdır. Dünyada ve ülkemizde yaşanan doğal afetlerin belli periyotlarda ortaya çıktığı bilinmektedir. İnsanoğluna düşen görev bunun bilincinde davranarak doğal felaketlerin hızını ve boyutunu arttırmamak ve olumsuz etkisini azaltacak tedbirleri almaktır. Kısaca özetlemeye çalıştığım özellikle ormancılığımızda yaşanan bu olumsuz gelişmelere kamuoyunun da dikkatini çekmek ve doğru bilgilendirmek adına, konunun tüm taraflarını bir araya getiren “Türkiye ormancılığının son 10 yılını tartışıyoruz” konulu paneli düzenlemiş bulunuyoruz. Bu konuda emeği geçen tüm arkadaşlarıma özverili çalışmalarından ötürü çok teşekkür ediyorum.

Türkiye Ormancılar Derneği'nin 88. Kuruluş Yılı Kutlamaları Kapsamında Yapılan Etkinlikler

Sergi ve Stant Açılışı

TOD merkez binası girişi ve Derneğimizin 3. ve 4. katında 24-27 Aralık 2012 tarihlerinde,

- Geçmişten bugüne Orman ve Av dergisi kapak fotoğrafları
- Üyemiz Sayın Yılmaz SAKARYA tarafından hazırlanan orman ağaçları ve özellikleri konulu fotoğraflar
- Değişik üyelerimiz tarafından hazırlanan orman tahribatına neden olan faaliyetlere ait fotoğraflar
- Üyemiz Sayın Atilla KURMUŞ tarafından hazırlanan, orman ağacı yapraklarından yapılan tablolar sergilenmiştir.
- Açılan stantta orman ağacı fotoğraf ve özellikleri broşürü ile fidan dağıtımı yapılmıştır. Ziyaretçilere ıhlamur ikram edilmiştir

İlköğretim Eğitim Çalışması

24 Aralık 2012 tarihinde Derneğimiz yönetim kurulu üyelerinin katıldığı, Kayaş İlköğretim Okulu öğrencilerine üyemiz Sayın Ahmet DEMİRTAŞ tarafından Derneğimiz, anıt ağaçlar, küresel ısınma, ormanlar ve Türkiye Ormancılığı konularında görüntülü sunum yapılmıştır. Öğrencilere orman ağacı fotoğraf ve özellikleri broşürü ile çeşitli tanıtıcı hediyeler verilmiştir.

Anıt Ağaç Etkinliği

Derneğimiz ve Akyurt Belediyesi işbirliği ile 27 Aralık 2012 tarihinde Akyurt-Samut Mahallesi'nde, Derneğimiz Yönetim Kurulu üyeleri, Samut İlköğretim Okulu öğretmen ve öğrencileri, yerel halk, Belediye başkanı ve İlçe Kamu kurum temsilcilerinin de hazır bulunduğu Anıt ağaç olarak tescil edilmiş Palamut Meşesinin olduğu yerde yapılan çalışmalar ve anıt ağaç hakkında Üyemiz Ahmet DEMİRTAŞ tarafından eğitici ve tanıtıcı sunum yapılmıştır. Öğrencilere orman ağacı fotoğraf ve özellikleri broşürü ile çeşitli tanıtıcı hediyeler verilmiştir.

Panel

26 Aralık 2012 tarihinde TES-İŞ Sendikası konferans salonunda **“Türkiye Ormancılığının Son 10 Yılını Tartışıyoruz!”** konulu panel düzenlenmiştir.

Panel yöneticiliğini üyemiz Sayın Muzaffer DOĞRU’nun yaptığı panele konuşmacı olarak,

- Prof.Dr.Kenan OK – “Dünya Ormancılığında Güncel Tartışmalar ve Türk Ormancılığına Olası Yansımaları”
- Nafi ALTINÖZ – “Özel Ağaçlandırma Uygulamaları ve Gelecekteki Sonuçları”
- OMO Genel Başkanı Ali KÜÇÜKAYDIN – “Orman Mühendisleri Odasının, Son 10 Yıldaki Ormancılık Uygulamalarına Bakışı”
- Tarım Orman-İş Sendikası Başkanı Şükrü DURMUŞ- “Tarım Orman-İş Sendikasının Son 10 Yıldaki Ormancılık Uygulamalarına Bakışı”
- Yücel ÇAĞLAR- “Ormancılığımızda Neler Oluyor, Neden Oluyor, Neler Olmalı?”

konulu sunumlar yapmış, sunumlar tartışmaya açılmış, katılımcıların soru ve panelistlerin cevapları ile son bulmuştur.

Panele Orman ve Su İşleri Bakanlığından panelist davet edilmiş, ancak vkatılım sağlanmamıştır.

Panele ilişkin sonuç bildirgesi, gerekli değerlendirmeler tamamlandığında yayınlanacaktır.

TOD Şube Yönetimleri ve TOD Temsilcileri ile 2012 Yılı değerlendirmesi ile yapılması gereken ve planlanan faaliyetler hakkında 25 Aralık 2012 tarihinde Derneğimiz genel merkezinde toplantı yapılmıştır.

Toplantıda özetle, kurumsal ilişki, çalışma programı ve stratejik plan, ormancılık, tanıtım, Rixos, gençlik, yıllık bütçenin hazırlanması, gelir getirici çalışmalar, hukuk birimi, yaşanan sorunlar ve iletişim konularında görüşler ortaya konulmuş, çözüm önerileri ve yapılması gerekenler tartışılmıştır. Toplantı sonrası alınan kararlar ve yapılacak değerlendirmeler çalışmanın tamamlanmasından sonra TOD Şube Yönetimleri ve TOD Temsilciliklerine bildirilecektir.

Anadolu Arkeolojisinde Meşe

Doç. Dr. Barbaros YAMAN
Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

Giriş

Uygarlık tarihi Yontma Taş Çağı (paleolitik) ile başlar (Akyıldız 1997). Yaşamı için gerekli olan tüm aletleri başlangıçta çakmaktaşı gibi sert taşlardan, hayvan kemiklerinden veya ağaçlardan yapan temsilcimiz *Homo sapiens*, yerküredeki yüz binlerce yıllık muhteşem serüveninde ayakta kalmak ve yaşamını kolaylaştırmak amacıyla, bitkileri başta gıda ve yakıt olmak üzere çok değişik amaçlarla kullandı. Dolayısıyla gerek “tarih öncesi çağlara” gerekse “tarih çağlarına” ait arkeolojik alanlarda ele geçen buluntular arasında bitki kalıntıları önemli bir yer tutmaktadır.

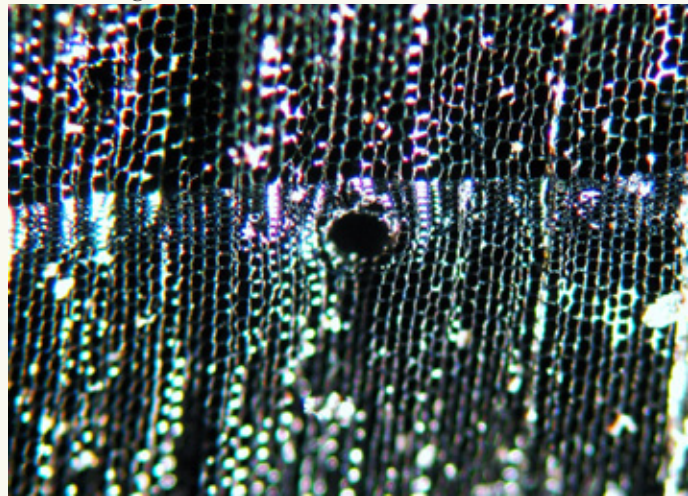
Arkeo-botanik araştırmalar, avcı-toplayıcı kültürleri ve sonraki tarım toplumlarını daha iyi anlamamızı sağlamıştır (Nesbitt 1995). Arkeolojik bitki kalıntıları makro ve mikro kalıntılar olmak üzere iki gruba ayrılır (Kırnak-Ağcabay 2006). Makro bitki kalıntıları, tek veya çok yıllık bitkilerin meyve ve tohumları ile otsu veya odunsu kök ve gövdelerden günümüze ulaşan materyallerdir. Bunlar, karbonlaşarak, mineralleşerek, kuruyarak veya karbonlaşmadan anaerobik ortamlarda su ile doymuş olarak, çok farklı biçimlerde korunarak günümüze ulaşırlar. Hatta kırık çömlek, harç, sıva parçaları ve hayvan dışkıları içerisinde korunmuş olarak da bulunurlar. Mikro kalıntılar ise fitolit ve polenlerdir (Kırnak-Ağcabay 2006).

Arkeolojik kazılarda ele geçen bitki kalıntıları arasında önemli bir yer tutan odun kömürleri (wood charcoals) nispeten genç bir bilim dalı olan Antrakolojinin (Karbonize Odun Bilimi – Anthracology-) araştırma konusunu oluşturur. Milimetrik ölçülerden santimetreye kadar değişik boyutlarda olabilen karbonize odun parçalarının üstten aydınlatmalı ışık mikroskobu ile familya, cins hatta bazı durumlarda tür düzeyinde teşhislerini yapmak mümkün olmaktadır. Bunun için iyi bir odun anatomisi bilgisi yanı sıra karşılaştırma yapmak ve referans olarak kullanmak amacıyla farklı türleri içeren zengin bir odun kesiti ve odun kömürü koleksiyonlarına sahip olmak gerekmektedir.

Anadolu’nun değişik yörelerinde gerçekleştirilen çok sayıdaki arkeolojik kazıda ele geçen gerek Paleolitik / Mezolitik gerekse Neolitik ve sonraki dönemlere (Kalkolitik, Tunç Çağı, Demir Çağı vb. gibi) tarihlenen karbonize odun parçalarının teşhis

ve değerlendirme işlemleri çoğunlukla yabancı araştırma merkezlerince yürütülmektedir. Son yıllarda Zeviye-Tivilki, Gökçeada-Yenibademli ve Beycesultan gibi arkeolojik yerleşimlerden laboratuvarımıza da (Bartın Üniv. Orman Fak. Odun Anatomisi ve Yıllık Halka Analizleri Laboratuvarı) karbonize odun örnekleri gönderilmiş ve bunların teşhisleri yapılmıştır. Yenibademli kazısına ait teşhisi yapılan karbonize odunlar uluslararası hakemli bir dergide (Mediterranean Archaeology and Archaeometry) yayınlanmış (Yaman 2011), diğerleri ile ilgili yayın hazırlıkları ise devam etmektedir. Şekil 1’de Urartu dönemine ait Ayaniş Kalesinden alınan bir odun kömürü örneğinin laboratuvarımızda fotoğraflanmış enine kesiti görülmektedir. Antrakolojik incelemelerimiz bu örneğin bir çam (*Pinus*) odunu olduğunu göstermiştir. Tür düzeyinde ise iki olasılık söz konusudur: *Pinus nigra* ve *Pinus sylvestris*. Ancak

Şekil 1. Urartu kalesinden (Ayaniş) arkeolojik odun kömürü örneğinin enine kesiti (teşhis: *Pinus*). Mikro-fotoğraf: B. Yaman.

Urartu medeniyetinin kurulduğu coğrafya dikkate alındığında bu örneğin *Pinus cf. sylvestris* olması kuvvetle muhtemeldir.

Karbonize Odun Kalıntıları Arasında Meşenin Yeri

Paleolitik dönem insanları, doğanın onlara sunduğu şekliyle, yabani bitkileri toplayarak ve vahşi hayvanları avlayarak yaşamlarını sürdürdüler (Nesbitt 1995). Anadolu'da bu dönemi (Yontma Taş Çağı) en iyi yansıtan merkezlerden birisi, Antalya yakınlarındaki Karain Mağarası'dır. Karain Mağarası'nda yapılan kazılarda Yontma Taş Çağı'nın farklı evreleri (alt-orta-üst) ve Orta Taş Çağı'na (Mezolitik) ait kültür katları ortaya çıkarılmıştır (Akyıldız 1997). Öküzini ve Karain B mağaralarında ele geçen karbonize odun parçalarının ksilolojik analizlerinden, bu mağaralarda yaşayan Epipaleolitik dönem (MÖ 16500-12200) insanların yakıt için odunlarından yararlanmayı tercih ettikleri akçaağaç (*Acer*), dişbudak (*Fraxinus*), yabani badem (*Amygdalus*), yabani armut (*Pyrus*) ve yabani erik (*Prunus*) gibi ağaç/ağaççık cinsleri arasında meşenin de (*Quercus*) bulunduğu anlaşılmıştır (Martinoli 2009). Geç Buzul Çağı vejetasyonunun zayıflığına rağmen bu dönem insanların odun dışında kullandığı hiçbir alternatif yakıt materyali kalıntısı (karbonize dışkı) tespit edilememiştir. Martinoli (2009) Öküzini ve Karain B mağaralarında yaşayan Epipaleolitik dönem insanların Geç Buzul Çağının zor yaşam şartlarında, tercihen yakın çevreden kolay temin edebildikleri, yukarıda değinilen ağaç ve yüksek boylu çalıları yakıt amaçlı kullandıklarını ifade etmiştir. Kuşkusuz bunlardan yabani badem, yabani armut ve yabani erik o dönem insanının aynı zamanda meyvesinden beslenme amaçlı yararlandığı ağaçlar olsa gerek.

Tarım devrimi insan toplumlarının gelişiminde kritik dönüm noktalarından birisidir. Tarımın varlığına dayalı olarak Yakın Doğu'da en erken neolitik yerleşimlerin (köylerin) günümüzden yaklaşık on bin yıl öncesine tarihlendiği belirlenmiştir (Nesbitt 1995). Konya'nın 50 km güney-doğusunda bulunan Çatalhöyük Anadolu'daki en eski ve en gelişmiş neolitik yerleşimlerden birisi (M.Ö. 7500-5700) olup Temmuz 2012 itibarıyla UNESCO Dünya

Mirası Listesine girmiştir (Şekil 2). İlk kez James Mellaart tarafından 1961-1965 yılları arasında kazılan Çatalhöyük'te kazı çalışmaları 1993'den itibaren Ian Hodder başkanlığındaki kazı ekibi tarafından yürütülmüştür. Ele geçen karbonize odunlar üzerinde gerçekleştirilen antrakolojik analizler; Çatalhöyük'te yapacak (kereste) olarak öncelikli kullanılan ağaç cinsinin yaprak dökme meşe (ikincil olarak ardıç-*Juniperus*-) olduğunu göstermiştir (Fairbairn ve ark. 2002). *Quercus* ve *Juniperus*'un Çatalhöyük'e en yakın bulunduğu yerler bu arkeolojik yerleşimin yaklaşık 10-12 km güneyinde (Torosların İç Anadolu'ya bakan kuzey yamaçları) yer almaktadır. Burası Çatalhöyük için o dönemde başlıca yapacak ve yakacak odun kaynağı olarak kullanılmış olabilir. Fairbairn ve ark. (2002)'a göre Çatalhöyük toplumunun yakacak odun için öncelikli kullandığı cinsler söğüt (*Salix*), kavak (*Populus*) ve karaağaç (*Ulmus*)'tır. Çitlembik (*Celtis*), *Amygdalus*, *Pistacia* ve alıç (*Crataegus*) ise hem meyvesinden yiyecek hem de odunundan yakacak olarak yararlandıkları cinslerdir. Stratigrafik olarak önceki ve sonraki tabakalar karşılaştırıldığında Çatalhöyük'te yaprak dökme meşelerin kullanımında süreç içerisinde bir artış tespit edilmiştir. Bu artışın, Çatalhöyük yerleşiminin başlangıç dönemlerinde meşenin asli olarak yapacak (kereste), galeri ormanlarından yerel olarak temin edilebilen söğüt ve kavağın ise yakacak odun olarak kullanılması, sonraki dönemlerde yerel yakacak odun kaynaklarının azalmasıyla yakacak odun kullanım stratejisinin değişmesi, böylece meşenin de bu bağlamda değerlendirilmesi ve yerleşimin sonraki dönemlerinde yapıların yenilenmesi sırasında ortaya çıkan -yapacak odun olarak kullanım olanağı bulunmayan- eski meşe kerestelerinin de Çatalhöyük toplumu tarafından yakacak olarak kullanılmasından kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Fairbairn ve ark. 2002).

Şekil 2. Anadolu'da tarihöncesi yerleşimler (URL1: www.ancientanatolia.com).

Erken Neolitik çağa ait başka bir yerleşme yeri olan Çayönü'nde (MÖ 7200-6700) 1970 yılında yapılan kazılarda kömürleşmiş *Quercus*, *Fraxinus*, *Pistacia*, *Amygdalus* ve ılgın (*Tamarix*) örnekleri bulunmuştur. Aytağ ve Görçelioğlu (1993) eldeki polen diyagramlarına da dayanarak günümüzden yaklaşık 9000 yıl önce bu yörede bir orman-step vejetasyonu ya da ağaçlık alan tipi bir vejetasyonun varlığına işaret etmiştir.

Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem B evresi orta aşamasında Şanlıurfa ili, Birecik ilçesi, Akarçay Tepe yerleşiminde yakıt amaçlı odun temininin esas itibarıyla galeri ormanlarından sağlandığı, ancak önceki (eski) tabakalarda ele geçen meşe ve step vejetasyonu karbonize odun kalıntılarının daha fazla olmasının, yakacak odun tüketimindeki zamana bağlı değişimi yansıttığı belirtilmiştir (Capdevila ve Pique 2006). Birecik İlçesindeki diğer bir kazı yeri de Mezraa Köyü sınırları içerisindeki Mezraa-Teleilat höyüğüdür. Mezraa-Teleilat'da bulunan ve Neef tarafından teşhis edilen karbonize odunların *Pistacia cf atlantica* ve *Quercus cf brantii* olduğu bildirilmiştir (İlgezdi 2008). Analizlerin, o dönemde Mezraa-Teleilat çevresinde, bileşiminde *Quercus*, *Pistacia* ve *Amygdalus*'un bulunduğu kurakçıl bir orman varlığına işaret ettiği ifade edilmiştir.

Pasinler vadisinde bulunan Sos Höyük'te Geç Kalkolitik (MÖ 3500-3000), Orta Tunç (MÖ 2200-1500) ve Demir Çağı'na (MÖ 1000-300) ait karbonize odunların dört farklı vejetasyondan (galeri ormanı, açık meşe ormanı, çam ormanı ve yükseklerde huş) temin edildiği belirlenmiştir (Longford ve ark. 2009). Sos Höyük'te meşenin karbonize odunlar arasında bulunma oranı Geç Kalkolitikte % 4, Orta Tunç Çağında % 24, Demir Çağı'nda ise % 0'dır. Antrakolojik analizler Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı arasında, aşırı tüketime bağlı olarak, meşe ormanlarının azaldığını, yakıt kaynağı olarak söz konusu dönemde tezек kullanımının bu sonucu desteklediğini göstermektedir (Longford ve ark. 2009).

Malatya-Arslantepe'de Roma La Sapienza Üniversitesi tarafından 1961'den itibaren kesintisiz biçimde sürdürülen kazılarda, Doğu Anadolu'nun prehistorya ve protohistorya kültürlerine ilişkin önemli bilgilere ulaşılmıştır. Arslantepe'de Geç Kalkolitik (MÖ 3350-3000) ve Erken Tunç

Çağı'na (MÖ 3000-2200) tarihlenen karbonize odunların on bir farklı cins mensup olduğu tespit edilmiştir. Farklı kültür dönemlerinin her birisinde oransal olarak odununa en çok rastlanılan cins, kışın yaprak döken meşelerdir (Masi ve ark. 2011). Masi ve ark. (2011) antrakolojik analizler temelinde Arslantepe yerleşiminde kereste kullanımındaki bin yılı aşkın bir süre boyunca meydana gelen önemli değişiklikleri de saptadılar. Ayrıca, o dönemin odunsu florası içerisindeki gösterge bitkilere dayanarak, günümüzün iklim koşullarının daha kurak olduğunu ifade ettiler.

Arslantepe'de yürütülen bir başka çalışmada da MÖ 3200 yılına tarihlenen Tapınak B alanında "in situ" durumdaki karbonize olmuş kiriş ve dikmeler incelenmiştir (Sadori ve ark. 2008). Teşhislerde kızılgağaç (*Alnus*), çam (*Pinus*), *Juniperus*, *Populus*, *Ulmus*, *Fraxinus* ve *Crataegus* gibi cinslerin yanı sıra yaprak döken meşelere de rastlandığını görüyoruz. Sadori ve ark. (2008) ne kızılgağacın ne de kavağın kiriş ve dikme kullanımı için iyi bir seçenek olmadığını, çamın bu tür kullanım için çok daha iyi bir tercih olduğunu belirttiler. Sözü edilen tapınağın yapımında meşenin görece daha az tercih edilmiş olmasını ise, o zamanlar bu yörede kiriş ya da dikme olarak değerlendirilebilecek yeterlikte gövde özelliklerine sahip meşelerin olmamasına bağladılar.

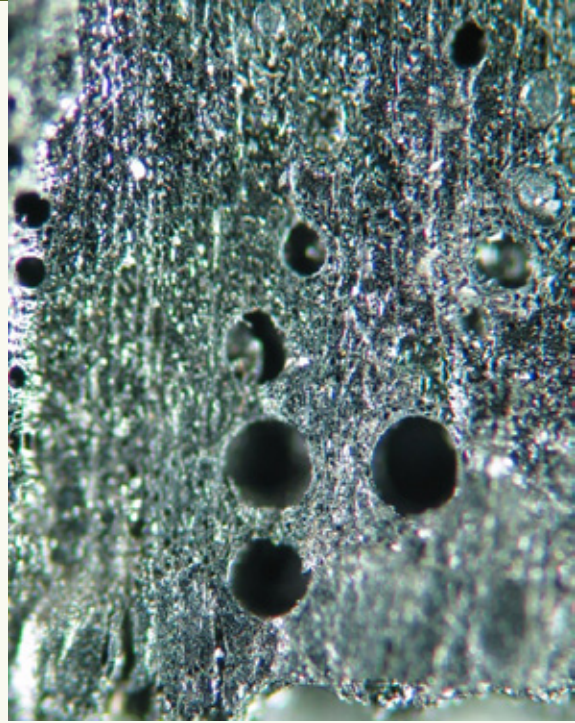
Fırat havzasının Türkiye ve Suriye tarafındaki farklı arkeolojik yerleşimlerine ait karbonize odun verileri, yaprak döken *Quercus*, *Pistacia* ve *Amygdalus*'un bölgenin geçmişteki vejetasyon zonlarının belirlenmesinde anahtar cinsler olduğunu göstermiştir (Willcox 2002). Havzanın Türkiye tarafında bulunan Aşvan, Cafer Höyük, Horum Höyük ve Tilbeşar'da karbonize odunu en bol bulunan takson *Quercus* iken, daha güneyde Suriye tarafındaki höyüklerde *Pistacia* ve *Amygdalus*'dur. Günümüzde Aşvan Höyüğü'nün bulunduğu yörede meşe ormanı bulunmamakla birlikte, yıllık yağış miktarının 400-450 mm olduğu bu yörede, geçmişte geniş alanlar kaplayan yaprağını döken meşe ormanlarının olduğu karbonize odun verileriyle kanıtlanmıştır (Willcox 2002). Burada Kalkolitik dönemden Ortaçağa yoğun tahribat sonucunda ortaya çıkan bozuk sahalar *Crataegus monogyna*, *Lycium*, *Paliurus spina-christii* gibi çalılarının yerleştiği bildirilmiştir (Willcox 2002).

Aşvan'ın 80 km güneyindeki Cafer Höyük'de, milattan önce 9. bin yıla tarihlenen, on bir farklı taksona ait karbonize odun kalıntıları arasında yaprağını döken meşeler % 35 oranında yer almaktadır. Yakacak olarak kullanıldığı anlaşılan meşenin, bu Neolitik yerleşimin çevresinde geçmişte doğal olarak bulunduğu, bugün ise doğal flora içerisinde yer almadığı ifade edilmiştir. Aşvan'a kıyasla Cafer Höyüğün bulunduğu yörede yıllık yağış daha az, sıcaklıklar ise daha yüksektir. Aşvan'da *Pistacia* ve *Amygdalus* çok nadir olarak bulunurken, bu iki cins Cafer Höyük çevresinde daha yaygındır (Willcox 2002).

Tilbeşar ve Horum Höyükte de Kalkolitik ve Bronz Çağına ait çok sayıda yaprak döken meşe karbonize odun kalıntısına rastlanmıştır. Willcox (2002)'un arazi gözlemlerine göre; bu bölgede *Quercus brantii*'nin en güney yayılışını Jerablous (Suriye)'un 17 km kuzeyinde yer alan, Türkiye sınırları içerisindeki, iki küçük kalıntı meşcere oluşturmaktadır. *Q. brantii*'nin bulunduğu bu iki lokalitenin denizden yüksekliği 800 m ve 900 m'dir. Hem antrakolojik analizler hem de *Q. brantii*'nin söz konusu kalıntı toplulukları geçmişte bu bölgede meşe ormanlarının daha yaygın olduğunu ve Bronz Çağından itibaren bir tahribatın yaşandığını göstermektedir (Willcox 2002).

Erken Bronz Çağı'na tarihlenen ve bir Kuzey Ege yerleşimi olan Gökçeada-Yenibademli kazılarında ele geçen arkeolojik odun kömürleri arasında hem Akmeşe gurubundan hem de herdem yeşil meşe gurubundan meşeler tespit edilmiştir (Yaman 2011).

Güney-Doğu Anadolu Bölgesi Ilısu Barajı inşaat alanı içerisinde kalan Zeviye-Tivilki'de kurtarma kazılarında ele geçen odun kömürleri anatomik özelliklerine göre kırmızı meşeler gurubundan (Şekil 3) *Quercus cf brantii* olarak teşhis edilmiştir (Yaman 2012). Zeviye Tivilki'de taş duvarlı ve tek katlı bir yapı kompleksinin bazı odalarında dikme ve destek taşlarının bulunduğu, bu taşların çatı desteği sağlayan ahşap direkler için kullanılmış olabileceği ifade edilmektedir (Ökse ve ark. 2010). Çatı desteği sağlayan ahşap direkleri için, dayanıklı olması ve kolayca ulaşılabilmesi (yörenin doğal meşe türü) gibi nedenlerle *Quercus cf brantii* tercih edilmiş olabilir (Yaman 2012).

Şekil 3. Zeviye-Tivilki kazısından arkeolojik odun kömürü örneğinin enine kesiti (teşhis: *Quercus* – Kırmızı Meşe Grubu). Mikro-fotoğraf: B. Yaman.

Sonuç ve Tartışma

Tarihi metinlerden Anadolu'nun geçmişteki bitki örtüsü hakkında çok önemli bilgiler elde edilmiştir. 17. yüzyılda Evliya Çelebi Anadolu ormanlarında, köy yakınlarında, mesire yerlerinde, saray, köşk ve tekke bahçelerinde, cami avlularında ve yol kenarlarında gördüğü ağaçları Seyahatnamesinde kaydetmiştir (Baytop 2004). Meşe, çınar, şimşir, ardıç, çam, ıhlamur, ceviz, kavak, servi, defne, mersin, karaağaç, erguvan, yabani armut, badem, yabani erik Seyahatnamede değinilen bitkilerden bazılarıdır. Evliya Çelebi'den yaklaşık 3200 yıl geriye gittiğimizde, Hititler devri Anadolu Florası'nda meşenin, "Allantaru" kelimesi ile ifade edildiğini görmekteyiz. Ertem (1987) kelimenin ilk kısmı olan allan için Akadça "Allanu" yani "meşe" ile eşit olduğunu, böylelikle "taru" "ağaç" sözüyle birlikte "Allantaru" nun "meşe ağacı" anlamını kazandığını belirtmektedir. Ertem (1987) Boğazköy metinlerine göre (çivi yazılı tabletler), meşenin yanı sıra Hitit dönemi Anadolu florasında bulunan ardıç, armut, badem, çam, defne, sedir, ılgın, kavak, kızılçık, göknar, mersin, söğüt, şimşir, zeytin gibi bazı odunsu bitkilerin Hititçe karşılıklarını da vermektedir.

Oysa henüz yazılı belgelerin olmadığı tarihöncesi dönemler için ise arkeobotanik kalıntılar, Anadolu'nun bilinmeyen dönemlerinin aydınlatılmasında, diğer bulgularla birlikte, çok önemli bir işleve sahiptir. Yukarıda değinildiği üzere; Anadolu'da prehistorik dönemlere tarihlenen yerleşimlerde farklı kültür katlarında ele geçen odun kömürlerinin hem nitel hem de nicel olarak analiz edilmesiyle vejetasyon tarihi hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Prehistorik dönemlerdeki odunsu vejetasyon örtüsünün hangi cinsleri içerdiği, vejetasyon örtüsündeki zamana bağlı değişim, yapı (konut) malzemesi veya yakacak olarak tercih edilen ağaç cinsleri, ormanların değişimindeki antropojen etkiler ile ilgili bilgiler bunlar arasında sayılabilir. Antrakolojinin sağladığı bu bilgiler, göl çökellerinden ve/veya kazılarda farklı kültür katlarından elde edilen stratigrafik-palinoloji verileriyle birlikte değerlendirildiğinde çok kapsamlı sonuçlara ulaşılabilir. Nitekim bu bağlamda Anadolu'nun değişik yerlerinde gerçekleştirilen stratigrafik-palinolojik analizler Holosen boyunca Anadolu bitki örtüsündeki değişimi gözler önüne sermiştir. Örneğin Konya-Süberde'de Neolitik çağ florasının palinolojik yöntemle incelenmesinden elde edilen bulgulara dayanarak Aytuğ (1967); o çağda Süberde dolaylarında günümüze kıyasla daha nemli ve serin bir iklimin olduğunu ve bugünkünden farklı bir bitki örtüsünün (daha ziyade bir orman formasyonunun) bulunduğunu ileri sürmüştür. Aytuğ 1967 tarihli bu yayınında, Süberde kazılarında ele geçen geyik, karaca ve ceylan gibi hayvan kemiklerinin, bu hayvanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları habitatlar göz önüne alındığında, Süberde'de o dönemde Suğla gölü kıyılarına kadar uzanan bir ormanın varlığına ek delil oluşturduğunu ifade etmiştir.

Son Buzul Çağının sona ermesinden sonra Anadolu'da orman ve ağaçlık alanlar MÖ 10000 yıllarından başlayarak 8000 yıl boyunca artmış, ancak MÖ 2000'lerden itibaren doğal çevreye aşırı müdahale sonucu orman ve ağaçlık alanlarda önemli bozulma ve gerilemeler meydana gelmiştir (Aytuğ ve Görçelioğlu 1993). Anadolu tarihinin özellikle son 2000 yıllık döneminde ise bu yıkım çok şiddetli olmuş, ormanlardan aşırı yararlanma, aşırı hayvan otlatma, orman yangınları sonucunda,

eski dönemlerde % 70'i orman ve çalı/funda ile kaplı alanlar ülkenin yaklaşık %30'una gerilemiştir (Aytuğ ve Görçelioğlu 1993). Anadolu platosunda uzun kışlar boyunca yemek pişirmek ve ısınmak için yakıt insan yaşamında hep önemli bir rol oynamıştır. Nesbitt (1995) odunsu bitki örtüsünün yoğun tahribatıyla ortaya çıkan yakacak materyal yokluğunda tezek kullanımının bir alternatif olduğunu, tezek kullanımı ile yakacak odun kıtlığı arasında korelasyon bulunduğunu, bu nedenle arkeobotanik örnekler arasında tespit edilen tezek varlığının geçmişteki ormansızlaşma sürecinin göstergelerinden birisi sayıldığını belirtmektedir.

Halen devam etmekte olan Kaman-Kalehöyük kazılarında ele geçen 900'ün üzerindeki odun kömürü parçası üzerinde gerçekleştirilen antrakolojik analizler, Hitit öncesi dönemde bölgede yaprak döken meşe ormanlarının yaygın olduğunu, Hitit döneminde (MÖ 1750-1200) giderek artan miktarda yakacak olarak meşe odunu (hem gövde hem de kök odunu) kullanıldığını göstermiştir (Wright 2010). Hitit sonrası dönemde de yakacak için ana materyalin meşe gövde ve kök odunu olduğu, ayrıca çam odunun da kullanıldığı tespit edilmiştir. Fairbairn ve ark. (2007) Kaman-Kalehöyük çevresinde ya var olan meşe ormanlarının yoğun kullanım nedeniyle tahrip edildiğini ya da geçmişte de bugünküne benzer ormansız bir doğal çevre olduğunu; dolayısıyla yakacak için kullanılan meşe odununun ithal edilmiş olabileceğini ifade etmiştir. Meşe ve çam odun kömürü örneklerine Demir Çağı ve erken Osmanlı Dönemi tabakalarında da rastlanılması nedeniyle, Fairbairn ve ark. (2007) yukarıdaki yaklaşımlardan birincisinin doğru kabul edilmesinin, Kaman-Kalehöyük'de özellikle son 400 yıllık dönemde büyük bir ormansızlaşma sürecine işaret edeceğini belirtmiştir. Aytuğ ve Görçelioğlu (1993)'nın Anadolu'da özellikle son 2000 yıllık dönemdeki "yoğun orman tahribi" tezi, uygarlık tarihinin başlangıcından bu yana hep verimli doğal çevre olarak seçilen Anadolu topraklarının bağrındaki arkeobotanik kalıntılar ile büyük ölçüde doğrulanmaktadır.

Kaynakça

- Akyıldız E. 1997. Taş Çağından Osmanlıya Anadolu. Milliyet Yayınları, 171 s.
- Aytuğ B. 1967. Konya-Süderde Dolaylarında Neolitik Çağ Florasının İncelenmesi. İ.Ü. Orman Fak. Dergisi, Seri A, 17 (2): 98-110.
- Aytuğ B., Görçelioğlu E. 1993. Anadolu Bitki Örtüsünün Geç Kuaternerdeki Gelişimi. İ.Ü. Orman Fak. Dergisi, Seri B, 43 (3-4): 27-46.
- Baytop A. 2004. Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları. Akademik Dizi 3, TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
- Capdevila R.B., Pique R. 2006. Evidence for plant exploitation from two PPNB-PN sites of the middle Euphrates area: Tell Halula and Akarçay Tepe. Abstracts. 5th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East. Fairbairn & E. Weiss (eds.) Foragers to Farmers. Papers in Honour of Gordon C. Hillman. Oxbow Books, Oxford.
- Ertem H. 1987. Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'sunun Florası. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Fairbairn A., Asouti E., Near J., Martinoli D. 2002. Macro-botanical evidence for plant use at Neolithic Çatalhöyük, south-central Anatolia, Turkey. Vegetation History and Archaeobotany 11: 41-54.
- Fairbairn A., Longford C., Griffin B. 2007. Archaeobotany at Kaman-Kalehöyük. AAS XVI, s.151-157.
- İlgezdi G. 2008. The Domestication Process in Southeastern Turkey: The Evidence of Mezraa-Teleilat. Dissertation zur Erlangung des Grades eines Doktors der Naturwissenschaften der Geowissenschaftlichen Fakultät der Eberhard-Karls-Universität Tübingen, 221 p., Berlin.
- Kırnak-Ağcabay M. 2006. Paleoetnobotanik Biliminin Tarihçesi ve Çalışma Yöntemleri: Anadolu'daki Paleoetnobotanik Çalışmalarına Genel Bir Bakış. *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3): 199-214.
- Longford C., Drinnan A., Sagona A. 2009. Archaeobotany of Sos Höyük, A. Fairbairn, S. O'Connor and B. Marwick (eds.), Northeast Turkey. New Directions in Archaeological Science, Terra Australis 28. Canberra, ANU-E-Press, 121-136.
- Martinoli D. 2009. Reconstruction of local woodland vegetation and use of firewood at two Epipalaeolithic cave sites in southwest Anatolia (Turkey). In A. Fairbairn & Ehud Weiss (eds). From Foragers to Farmers. Papers in Honour of Gordon C. Hillman. Oxbow Books, Oxford, pp. 161-170.
- Masi A., Sadori L., Sabato D. 2011. Environmental and Social Changes Recorded in the Charcoal Remains of Arslantepe (Anatolia) from 3350 to 2000 years BC. In 5th International Meeting of Charcoal Analysis: Charcoal as Cultural and Biological Heritage. E. Badal, Y. Carrión, E. Grau, M. Macías, M. Ntinou (eds.), Universitat de València, SAGVNTVM EXTRA – 11.
- Nesbitt M. 1995. Plants and People in Ancient Anatolia. Biblical Archaeologist 58(2): 68-81.
- Ökse A.T., Görmüş A., Atay E. 2010. A Rural Iron Age site at Zeviye Tivilki in the Construction Zone of the Ilisu Dam, South-Eastern Turkey. Antiquity 83 (323), <<http://www.antiquity.ac.uk/projgall/okse323/index.html>>.
- Sadori L., Susanna F., Balossi Restelli F. 2008. Collapsed beams and wooden remains from a 3200 BC temple and palace at Arslantepe (Malatya, Turkey). In Charcoals from the Past: Cultural and Palaeoenvironmental Implications, G. Fiorentino & D. Magri (eds), Proceedings of the Third International Meeting of Anthracology, Cavallino - Lecce (Italy), June 28th - July 1st 2004. BAR International Series 1807.
- Willcox G. 2002. Evidence for ancient forest cover and deforestation from charcoal analysis of ten archaeological sites on the Euphrates. In Charcoal Analysis, Methodological Approaches, Palaeoecological Results and Wood Uses. Ed. S. Thiébaud BAR Int. Series 1063:141-145.
- Wright N. 2010. Deforestation and the Hittite: A Preliminary Assessment of Human Environmental Impact at Kaman-Kalehöyük, Turkey. http://socialscience.uq.edu.au/documents/newsevents/conf_pg_2010_poster_wright.pdf
- URL-1: www.ancientanatolia.com
- Yaman B. 2011. Anatomy of Archaeological Wood Charcoals from Yenibademli Mound (İmbros), Western Turkey. Mediterranean Archaeology and Archaeometry, 11(1): 33-39.
- Yaman B. 2012. Zeviye Tivilki Meşe Kalıntıları – Oak (Quercus sp.) Remains in Zeviye Tivilki. Henüz Yayınlanmadı.

Uludağ Göknaarından¹ Enerji İletim Hatlarında Yılbaşı Ağacı ve Fidan Üretimi

Günel ŞAHİN,
Ömer KARADEMİR, Sedat AKIN

gunalsahin@ogm.gov.tr

Orman Genel Müdürlüğü, Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara, Türkiye

Özet

Ormanlık alanlar içinde kullanım dışı kalan enerji iletim hattı, yol kenarı gibi alanlar bulunmaktadır. Tüm ormanlık alanlar içinde bunları topladığımızda binlerce hektar çıkmaktadır. Bu alanlar endüstriyel odun ürünleri dışında değişik amaçlarla kullanılabilir. Ormanlık alanlar içinde çok küçük bir payı olan göknar meşcerelerinden geçen ve kullanılmayan enerji iletim hatları, yılbaşı ağacı ve doğal fidan üretimi için kullanılarak artı değer elde edilebilir. Bunun için **çok fazla emek zaman gerekmemektedir. Göknaarın yayılımcı ve istilacı özelliği nedeniyle, gençlikler doğal yollarla ve kendiliğinden gelmekte bize yalnızca fidanları kesmek ya da söküp** saksılara şaşırtmak kalmaktadır. Bu alanlarda sık bir şekilde gelen gençliklerin seyreltilmesi aynı zamanda yangın risklerini de azaltmaktadır. Bu alanlarda büyüyen fidanların zamanla enerji hatlarına zarar vermemesi için sökülmesi zorunluluğu da bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yılbaşı ağacı üretimi, enerji iletim hattı.

Giriş

Göknar ağaç türü Anadolu'nun kuzey ve güney dağlarının yüksek kesimlerinde yayılış gösterir. Kuzeyde *Abies nordmanniana* (Stev.) Spach., güneyde ise *Abies cilicica* (Ant. & Kotschy) Carr. yayılış göstermektedir. *Abies nordmanniana* üç farklı coğrafyada yayılış gösteren üç alttüre ayrılmaktadır. *Abies nordmanniana* subsp. *nordmanniana* (Doğu Karadeniz Göknaarı) Samsun ilinin doğusunda doğu Karadeniz dağları boyunca yayılış göstermektedir.

A. nordmanniana subsp. *bornmülleriana* (Uludağ Göknaarı) Uludağ'dan Samsun'a kadar Marmara ve Karadeniz sıradağları boyunca yayılış göstermektedir. *A. nordmanniana* subsp. *equi-trojani* (Kazdağı Göknaarı) Yalnızca Kazdağı'nda küçük bir alanda yayılış göstermektedir.

Uludağ Göknaarı ülkemizdeki göknar taksonları içinde en geniş yayılış alanına sahiptir. Denilebilir ki diğer tüm göknar taksonlarının yayılış alanlarının toplamı kadar alanda yayılmaktadır. Yayılış alanındaki yükselti aralığı en geniş olan türdür. Batı Karadeniz'de meşcere şeklinde olmasa da sahile kadar indiği yerler bulunmakta, 2300 m'nin üstüne çıkabilmektedir.

Genelde baskın bir tür olmakla birlikte başta kayın ve sarıçam olmak üzere, karaçam, meşe, gürgen, dişbudak, akçaağaç, porsuk, ardıc, fındık, kayacık, ıhlamur, üvez ve hatta kızılçamla bile karışık ormanlar kurabilmektedir.

Göknarın gölgeye ve siper baskısına dayanıklılığı iyi bonitetlerde 150 yıla kadar ulaşabilmektedir. Ormanda 2 m boyunda 100 yaşında bireyler bulunabilmektedir. Bununla birlikte ışıkl bir ortamda 2 m boya 10- 15 yılda da ulaşabilmektedir.

Uludağ göknarı Bursa, Adapazarı, Zonguldak, Kastamonu(+Sinop), Amasya ve Ankara Orman Bölge Müdürlüklerinde yayılış göstermektedir. Sinop Orman Bölge Müdürlüğü 2011 yılı içinde kapatılarak Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğüne bağlanmış olmasına karşın bu makalede ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Uludağ Göknaarının bölge müdürlüklerine göre dağılışı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bu tabloda göknarın çoğunlukta olduğu meşcereler göz önüne alınmış olup karışımında olmasına karşın birinci tür olmadığı meşcereler dikkate alınmamıştır.

1_ *Abies nordmanniana* subsp. *bornmülleriana* (Mattf.) Coode & Cullen

Tablo 1: Uludağ Göknaının bölge müdürlüklerine göre alansal dağılımı

Bölge Müdürlüğü	Bozuk (ha)	Tabakalı (ha)	Verimli (ha)	Toplam (ha)
Adapazarı	97,8		5148,8	5246,6
Amasya	63,9		6738,8	6802,6
Ankara	468,4	239,3	14521,2	15228,9
Bolu	405,4	1700,4	50098,3	52204,1
Bursa	141,1		6363,0	6504,1
Kastamonu	5197,3	1872,0	63599,6	70668,9
Sinop	735,3	147,0	26629,2	27511,5
Zonguldak	17,6	302,1	31435,4	31755,1
Toplam	7126,8	4260,8	204534,2	215921,8

Tablodan da anlaşılabacağı gibi Bolu, Kastamonu, Sinop, Zonguldak ve Ankara Bölge Müdürlüklerinde yoğunlaşma bulunmaktadır.

Göknaır gölgeye dayanıklı, istilacı bir tür olması nedeniyle birçok yerde özellikle sarıçam ve karaçam gibi ışık ağaçlarıyla karışık meşcereler kurduğu alanlarda diğer türleri alandan uzaklaştırarak yayılışını artırmıştır. Yeni yapılan amenajman planlarıyla önceki planlar karşılaştırılarak bu kolayca anlaşılmaktadır. Tabloda tabakalı olarak gösterilen meşcereler de buna örnektir. Tabakalı olarak gösterilenler Çsd1/ Gab3 ya da Çkd/GÇkab3 gibi meşcerelerdir. Yaşlı bireyler alandan uzaklaştıkça yerine göknaır bireyleri gelmekte ve alana egemen olmaktadır.

Bulgular

Ülkemizin hemen her yerinde elektrik üretim yerlerinden tüketim yerlerine değişik boyutlu iletim hatları bulunmaktadır. Bu iletim hatları birçok yerde ormanlık alanlardan geçtiğinden, izin alınmaktadır. Enerji iletim hatlarının büyüklüğüne göre 5-50 m şeritlerdeki tüm ağaçlar kurulum sırasında kesilmekte ve düzenli

olarak kontrolleri yapılarak büyüyenler yeniden kesilmektedir. Bu hatlar üzerinde yandan tohumlamayla sürekli gençlikler gelmekte, bunlar da yangın ve hat zararları riski nedeniyle alandan uzaklaştırılmaktadır. Bu işlemler sonucunda ekonomik olabilecek bir odun ürünü üretilmemektedir.

Göknaır tohumu 50 m uzaklıklara çok rahatlıkla ulaşabilmekte bu nedenle enerji hatlarında bolca gençlik gelmektedir. Bu alanlarda siper baskısı da olmadığından fidanlar meşcere içine göre daha hızlı büyümektedir. Ayrıca hat boyunca meşcereler de çok ışık aldığı için meşcere sınırından 10-15 m içlere kadar gençliklerde sayıca fazlalık görülmektedir.

Uludağ Göknaının yayılış gösterdiği alanlarda yapılmış olan enerji iletim hatları, google uydu görüntüleri üzerinden taranmış, tabloda 10-25 ve 50 m genişliklerine göre ayrı ayrı gösterilmiştir. Google görüntüleri 2004-2010 tarihli'dir. Bu tarihten sonra yapılmış olan hatlar nedeniyle güncel rakamlar daha geniş alanlara ulaşmıştır.

Tablo 2: Bölge müdürlüklerine göre hat uzunlukları ve alanlarının dağılımı tablosu

Bölge Müdürlüğü	10 (m)	Alan (ha)	25 (m)	Alan (ha)	50 (m)	Alan (ha)	Toplam Alan (ha)
Adapazarı							
Amasya	3450	3,5					3,5
Ankara			375	0,9			0,9
Bolu	10090	10,1	1006	2,5	14971	74,9	87,5
Bursa	3520	3,5	3957	9,9			13,4
Kastamonu	55653	55,7	17242	43,1	10917	54,6	153,3
Sinop	21199	21,2	1303	3,3			24,5
Zonguldak	795	0,8	5118	12,8			13,6
Toplam	94707	94,7	29001	72,5	25888	129,4	296,6

Tabloda ki rakamlara göre 2.966.000 m² alan görülmektedir. Fidanların ortalama 20 yılda istenen boya(yaklaşık 2 m) gelebileceği ve 2 m²'de bir fidan olacağı düşüncesiyle;

$$2966000/20 = 148300 \text{ m}^2 \text{ yıllık yararlanma}$$

$$148300/2 = 74150 \text{ adet yıllık fidan üretimi}$$

öngörülmektedir.

Gökarnın iyi bonitetlerde ve siper baskısız alanlarda m²'de 2 m boya ulaşabilecek fidan sayısı beşi bulabilmektedir. Sık büyümenin dallanma üzerine dolayısıyla görünüm üzerine olumsuz etkilerinden dolayı 2 m²'de bir fidan olarak hesaplanmıştır.

Daha küçük boylu isteklerde her metrekare için iki adet hesaplanmalıdır. Bunların dışında da farklı boylarda birçok fidan olacaktır. Bu fidanlardan ağaçlandırma ve gençleştirme alanlarında, çıplak köklü ya da tüplü fidan üretiminde kullanılabilir.

Bunun yanında yolların bakım amacıyla yol kenarlarındaki bireyler de belli zaman aralıklarıyla temizlenmektedir. Aynı amaçla bu tür alanlar da kullanılabilir. Köklü canlı fidan ve yılbaşı ağacı isteklerinin yanında, tahtalarla taban oturumu oluşturulmuş köksüz fakat yeni kesildiği için uzun süre canlı görünümünü yitirmeyen yılbaşı ağaçları da birçok yerde kullanılabilir.

Internet üzerinden serbest piyasada yaptığımız araştırmada 1,5 m boyda fidan için 25,33 TL, 1,20 m için 25,42 TL, 0,60 m için 15,90 TL fiyat istendiği görülmüştür. Almanya'da yılda 28 milyon yılbaşı ağacı tüketildiği ve buna karşılık 450 milyon € harcama yapıldığı ile ilgili bir makaleye rastlanılmıştır. Aynı makalede yılbaşı ağacının 1,8-2,0 m olması gerektiği yazılmaktadır. Adet ve fiyat orantılandığında ortalama 16 Euro/adet olmaktadır.(URL1) Doğal koşullarda fidanların 2 m boya 20 yılda ulaştığı, 2 m² de 1 fidan yetiştiği ve adedinin 10 TL ye satıldığı varsayılırsa yıllık 0,25 TL/m² getiri oluşmaktadır.

OGM satış gelirleri 2010 yılı için 0,139 TL/m² ve 2011 yılı için 0,172 TL/m² olduğu düşünülürse kullanılamaz görünen alandan yaklaşık %50 daha fazla getiri elde edileceği görülür.

Tartışma

Gökarnın genellikle 1000 m rakımın üzerinde yetişmesi, yılbaşında bu alanların karlı olması olasılığının yüksek olması üretim zorluklarını beraberinde getirecektir. Bu durumda fidanların sökülerek torba ya da saksılara alınması, yılbaşında naklinin kolay olacağı bir yerlerde depolanması gerekecektir. Bu işlemler yorucu ve masraflı olarak düşünülürse, yerinde ve tüm işlemleri alıcıya ait olmak üzere satışı düşünülmelidir.

Sonuç

Ormanlar doğal ve kendini bizlere bağlı olmadan yenileyebilen varlıklardır. Ormana verdiğimiz her türlü yıkım ormanın kendini yenilemesi için bir başlangıçtır. Yapılması gereken ormanın bu davranışlarından yararlanmasını bilmekten geçmektedir. Her alanı farklı şekillerde ve çok yönlü olarak kullanabilmek Orman Mühendisliğinin gereğidir.

Kullanılamaz alan gibi görünen enerji iletim hatlarının değerlendirilmesi çevreci bir yaklaşımdır.

Bu tür çalışmalar hem ekonomiye katkı sağlayacak hem de karbon emilimini ve oksijen üretimini artıracaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

URL1: <http://www.dw.de/dwarticle/0,,15597128,00.html>

1- Amenajman planları

2- OGM, CBS veri tabanı

Sahilçamı+Fıstıkçamı Endüstriyel Odun + Fıstık Üretim Amaçlı Ağaçlandırma: Analiz ve Değerlendirme

Recai ŞENEL

Endüstriyel odun ihtiyacı ve buna bağlı olarak endüstriyel plantasyon tesis edilmesi gerekliliği tüm otoriteler tarafından kabul edilmektedir. Ülkemizde endüstriyel plantasyonlarda en çok kullanılan tür sahil çamıdır (*Pinus maritima*). Sahil çamı ile Fıstıkçamının (*Pinus pinea*) yetişme ortamı istekleri çok yakındır. Sahil çamı endüstriyel plantasyon tesisine uygun olan alanların çok büyük kısmı aynı zamanda fıstıkçamının yetişmesine de uygundur. Sahil çamının endüstriyel odun üretimine katkısı ne kadar önemli ise fıstıkçamının meyvesi nedeniyle ekonomik getirisi ve orman köylüsüne sağladığı parasal katkı da o kadar önemlidir. Hangisi daha önemlidir? Hangisini tercih etmeliyiz? Bu soruya yanıt vermek zor ve zamana bağlıdır. 30 yıl sonra hangisinin daha fazla sosyal ve ekonomik faydalar sağlayacağını kestirmek şimdiden mümkün değildir.

Gelecekteki değerlerinin değişmeyeceğini varsayıp bugünkü getirilerinden hareket ederek belirlediğimiz Çm+Çf kombine ağaçlandırma yöntemi ile hem endüstriyel odun hem de fıstık üretimini birlikte sağlayarak her iki amaca da hizmet etmeyi düşünmekteyiz. Bu yöntemle gelecekteki fayda risklerini de minimize etmiş olacağız. Ayrıca bu yöntemin uygulanması ile saf sahil çamı ya da saf fıstıkçamı ağaçlandırmalarına kıyasla çok daha fazla ekonomik getiri sağlanacaktır.

İlk yıllarda sahil çamı fıstıkçamına kıyasla daha hızlı büyümesine rağmen bu büyüme hızı farkı karışık ağaçlandırma yapmaya engel değildir. Zira 3x2 m. aralık-mesafe dikimlerinde ilk aralamanın yapılacağı 10. yıla kadar fıstıkçamının herhangi bir boğulma riskinin olmayacağı geçmiş yıllarda yapılan çalışmalardan tespit edilmiştir. İlk aralamadan sonra aralık-mesafe yaklaşık 3,61x3,61 m. ye getirildikten sonra 2. aralamanın yapılacağı 20. yaşa kadar da fıstıkçamının boğulma riski olmayacaktır. 2. aralamadan sonra aralık-mesafeler 6x4 m. ye getirilecek ve sahil çamlarının boşaltılacağı 30. yaşa kadar yine fıstıkçamları sorunsuz gelişimini sürdürecektir. 30. yılda sahil çamlarını boşalttıktan sonra 7,2x7,2 m. aralık-mesafelerle hektarda yaklaşık 208 adet fıstıkçamı kalacaktır.

Sahil çamının idare süresi olarak kabul edilen 30. yılda sahil çamlarını boşalttıktan sonra kalan ve bütün sahaya homojen olarak yayılan yaklaşık 208 adet fıstıkçamı için o dönemin trendi ve koşulları doğrultusunda yine o zamanın ormancıları bir karar verecektir. Verilecek karar ya mevcut fıstıkçamlarını da kesip endüstriyel oduna katarak sahayı yeniden tesis etmek ya da fıstıkçamlarını sahada bırakarak bu sahaları fıstıkçamı ormanına dönüştürmek olacaktır.

Hangi karar verilirse verilsin 30 yıl sonunda elde edilecek gelir hem saf sahil çamı tesisi hem de saf fıstıkçamı tesisine kıyasla çok daha fazla olacaktır. Eğer fıstıkçamlarının devamına karar verilirse; 30 yıl sonunda elde edilecek gelir diğer yöntemlerinkinden yine daha fazla olacağı gibi aynı zamanda hazır tesis edilmiş ve büyütülmüş fıstıkçamı ormanına da sahip olunacaktır.

Bu yöntem sayesinde kritik öneme sahip endüstriyel odun üretimi gerçekleştirileceği gibi orman köylülerine geçim kaynağı olan ve sosyal ormancılığa katkı sunan fıstık üretimi de gerçekleştirilmiş olacaktır.

30 yıllık sahil çamı idare süresi bitince istenildiğinde söz konusu sahalar fıstıkçamı ormanı olarak en az 50 yıl fıstık üretimine hizmet edecek şekilde muhafaza edilebilecektir. 30 yıl sonunda karar ne olursa olsun bu yöntemle diğer yöntemlere göre daha fazla fayda ve gelir elde edilecektir.

Yönteme göre dikimler 3x2 m. aralık ve mesafelerle olmaktadır. 12x8 m. aralık mesafe ile fıstıkçamı ve iki fıstıkçamı arasında 3x2 m. aralık- mesafe ile 3 adet sahil çamı dikilmektedir. Hektarda yaklaşık 208 adet fıstıkçamı ve 1452 adet sahil çamı olmak üzere toplam 1660 adet fidan dikilmektedir. Daha güçlü yetiştirme ortamlarında tesis dikim aralık-mesafelerinin 3x3m. olmasına göre de bu yöntem uyarlanabilir.

Kurulan tesis 10 yaşını doldurduğunda ilk aralama kesimleri yapılacaktır. 1.aralama kesimi sonucunda fertlerin yarısına denk gelen 830 adet sahil çamı

sahadan çıkarılacaktır. Aralık- mesafe 3,61x3,61 m. ye getirilecektir. İlk aralama kesiminden tahmini hektarda 35 m³ endüstriyel odun ve bugünkü değerlerle yaklaşık 3.000 TL gelir elde edilecektir.

Meşçere 20. Yaşına geldiğinde 2.aralama yapılacaktır. 2.aralamada yaklaşık 415 adet sahil çamı sahadan çıkarılacak, elde edilen endüstriyel odun hektarda tahmini 70 m³ ve elde edilen gelir 8.000 TL olacaktır. Hektarda yaklaşık 208 adet fıstıkçamı ve 207 adet sahil çamı kalacaktır. Kalan fertlerin aralık-mesafesi 6x4 m. olacaktır. Ayrıca 20. yaşa kadar elde edilen fıstık kozalağı miktarı hektarda tahmini 4.000 kg. ve elde edilecek gelir 6.000 TL olacaktır.

Meşçere 30 yaşına geldiğinde sahil çamı idare süresini doldurduğundan tüm sahil çamları sahadan çıkarılacaktır. Elde edilen endüstriyel odun hektarda tahmini 75 m³ ve elde edilen gelir 9.000 TL olacaktır. Hektarda yaklaşık 208 adet fıstıkçamı kalacaktır. Kalan fertlerin aralık-mesafesi 7,2x7,2 m. olacaktır. Ayrıca 20. yaştan 30. yaşa kadar 10 yılda elde edilecek fıstık kozalağı miktarı hektarda tahmini 8.000 kg. ve elde edilecek gelir 12.000 TL olacaktır.

Eğer 30 yıl sonunda fıstıkçamanın devamına karar verilmez ise kalan fıstıkçamları da kesilecek ve tahmini hektarda 50 m³ endüstriyel odun ve 6.000 TL daha gelir elde edilecektir. Kurulan tesis saf sahil çamı olsaydı son hasılat kesiminde 6.000 TL yerine 9.000 TL yani 3.000 TL daha gelir elde

edilecekti. Böylelikle saf sahil çamı tesisi ile sahil çamı+fıstıkçamı karışık tesis arasında son hasılatla tahmini 25 m³ endüstriyel odun ve 3.000 TL gelir farkı olacaktır. Bunun yanında Çm+Çf karışık tesiste son hasılatla kadar geçen 30 yıllık süre içinde tahmini toplam 18.000 TL fıstık kozalağı geliri elde edilmiş olacaktır.

30 yıl sonunda fıstıkçamlarının devamına karar verilse bile 30 yılda elde edilen gelir 30 yıllık ekonomik analiz tablosunda da belirtildiği üzere saf sahil çamı tesisine göre daha fazla olacaktır.

Tablodan da okunabileceği gibi sonuç olarak 30 yıllık gelir açısından ele alırsak; bugünkü değerlerle sahil çamı + fıstıkçamı karışık plantasyonundan elde edilecek gelir saf sahil çamı plantasyonuna göre yaklaşık %50, saf fıstıkçamı plantasyonuna göre ise yaklaşık %22 daha fazla olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yetiştirme ortamı gücü dikkate alınarak sahil çamının idare süresi 20-25 yıl gibi daha kısa tutulabilir. Bu yöntem sahil çamının daha kısa süreli idare sürelerine göre de uyarlanabilir.

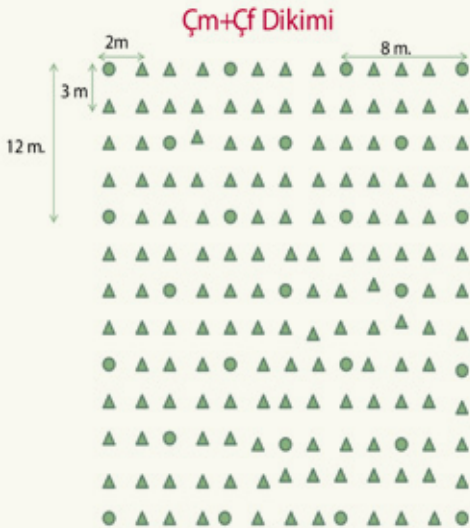
Bursa Orman Bölge Müdürlüğü örnek alınırsa; bu bölge müdürlüğünün hem fıstıkçamına hem de sahil çamına uygun yetiştirme ortamına sahip yaklaşık 5.000 hektar sahil çamı plantasyon sahası mevcuttur. Ekonomik analiz tablosunda tespit edildiği gibi bu sahalarda saf sahil çamı plantasyonu kurulduğunda 30 yıl sonundaki toplam gelir tahmini 29.000x5.000=145.000.000

TL olmaktadır. Saf fıstıkçamı plantasyonu kurulduğunda elde edilen toplam çamfıstığı kozalağı geliri tahmini $27.000 \times 5.000 = 135.000.000$ TL olmaktadır. Fıstıkçamları da kesilirse tahmini $9.000 \times 5.000 = 45.000.000$ TL de odun geliri olmak üzere toplam tahmini $180.000.000$ TL gelir elde edilir. Eğer bu sahalarda belirlediğimiz yöntemle sahil çamı+fıstıkçamı karışık plantasyon tesis edilecek olursa 30 yıl sonundaki odun geliri $20.000 \times 5.000 = 100.000.000$ TL, çam fıstığı kozalağı geliri $18.000 \times 5.000 = 90.000.000$ TL olmak üzere toplam $190.000.000$ TL gelir elde edilmiş olacaktır. Kalan fıstıkçamları da kesilirse

$6.000 \times 5.000 = 30.000.000$ TL daha odun geliri elde edilecektir. Böylelikle fıstıkçamına devam edilmezse bile Çm+Çf karışık plantasyon tesisinin 30 yıllık toplam geliri $220.000.000$ TL olmaktadır. Bu da demektir ki Bursa Orman Bölge Müdürlüğü için 5.000 hektarda yapılacak Çm+Çf karışık plantasyon tesisinden saf sahil çamı tesisine göre 30 yılda $75.000.000$ TL, saf fıstıkçamı tesisine göre ise $40.000.000$ TL daha fazla gelir elde edilecektir.

Türkiye'ye genellediğimizde ise bu şekilde tahmini 50.000 hektar saha mevcut olduğundan bu gelir rakamları 30 yıl için yaklaşık 10 kat (saf sahil çamına göre $750.000.000$ TL., saf fıstıkçamına

ŞEKİL 1

● → Fıstıkçamı 208 adet ▲ → Sahilçamı 1452 adet Hektarda 1660 adet fidan

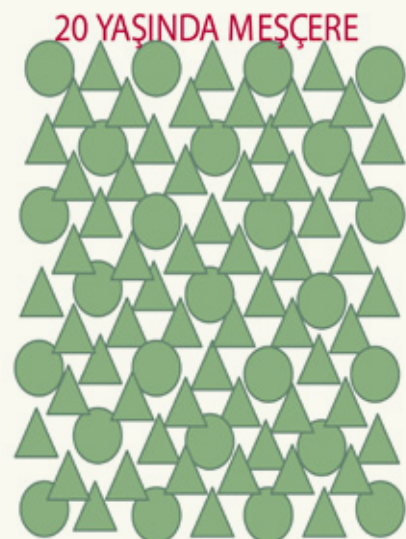
ŞEKİL 2

ŞEKİL 3

ŞEKİL 4

göre 400.000.000 TL.) fazla olacaktır.

Eğer 30 yıl sonunda fıstıkçamının devamına karar verilirse elde edilecek gelir Şekil 9 ve Şekil 10'da da belirtildiği gibi katlanarak artabilecektir.

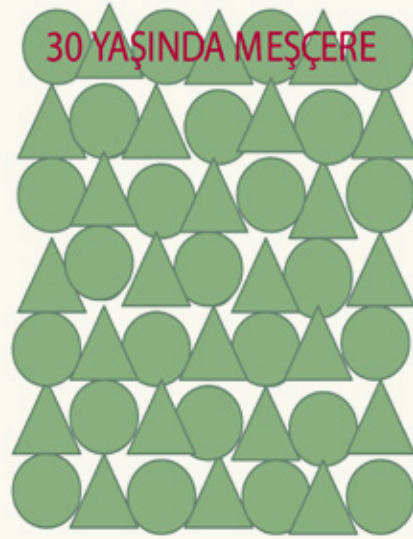
Yukarıda anlatılan gerekçeler, ekonomik analiz tablosu ve meşçere gelişim çizelgeleri incelendiğinde hem endüstriyel odun üretim amaçlı hem de çamfıstığı meyvesi amaçlı sahil çamı + fıstıkçamı karışık plantasyon tesisi saf sahil çamı ve saf fıstıkçamı tesislerine kıyasla birçok açıdan daha faydalı ve kazançlı bir yöntemdir. Bu yöntemle toprak ve yetişme ortamı çok amaçlı, daha verimli ve daha rantabl olarak değerlendirilmiş olmaktadır.

ŞEKİL 5

ŞEKİL 6

ŞEKİL 7

Fıstıkçamlarının da kesimine karar verilirse; hektarda alınacak Çf odun ürünü tahmini 50 m³, elde edilecek gelir 6.000 TL.

FISTIKÇAMININ DEVAMINA KARAR VERİLİRSE

ŞEKİL 8

ŞEKİL 9

ŞEKİL 10

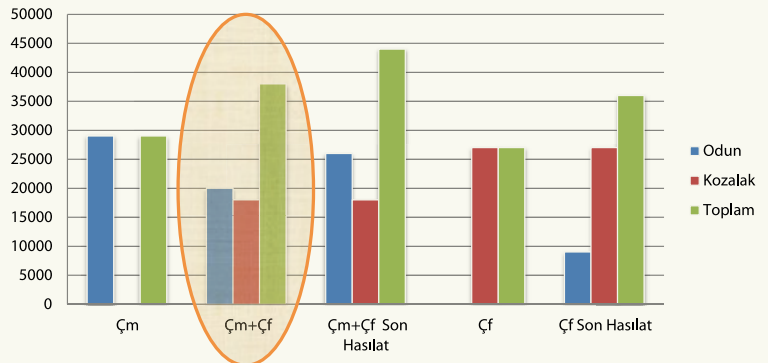

TABLO 1

EKONOMİK ANALİZ (30 YILLIK)

Kuruluş/ faydalanma	SAF SAHİLÇAMI	Çm+Çf KOMBİNASYON (208 adet Çf kalırsa)	Çm+Çf KOMBİNASYON fistikçami hepsi kesilirse	SAF FISTIKÇAMI (275 adet)	SAF FISTIKÇAMI hepsi kesilirse
ODUN GELİRİ TL/Ha	29.000	20.000	26.000		9.000
KOZALAK GELİRİ TL/Ha	-	18.000	18.000	27.000	27.000
TOPLAM GELİR TL/Ha	29.000	38.000	44.000	27.000	36.000

30. yıl Gelir Karşılaştırması

Haberler

OMO Kongresi

Orman Mühendisleri Odası tarafından düzenlenen; 5531 Sayılı Kanun, Yüksek Öğretim ve Eğitime Yansımalarının İrdelenmesi ve Hedefler Konulu Kongre 23-24 Kasım 2012 tarihlerinde Kastamonu'da gerçekleştirildi. Toplantıya Derneğimizi temsilen Prof. Dr. Sezgin Özden katıldı. Toplantıda eski ve yeni rektörler, Orman Fakültelerinin dekanları, bölüm başkanları ve temsilcileri katılmıştır. İki gün süren toplantının ilk gününde Orman

Mühendisliği Bölümleri, ikinci gününde ise Orman Endüstri Mühendisliği bölümleri masaya yatırılmış ve toplantı sonucunda bir bildiri yayımlanmıştır. Sonuç bildirisinde ormancılık yüksek eğitim ve öğretimi kapsamında yer alan Orman Mühendisliği ile Orman Endüstri Mühendisliği lisans eğitimlerinde uzmanlaşmanın gerekli olduğu ve buna yönelik çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç bildirisine <http://www.ormuh.org.tr/attachments/Kastamonu%20Kongre%20sonuc%20bildirisi%20SON.pdf> adresinden ulaşılabilir.

NC STATE UNIVERSITY
Office of the Chancellor
Box 7001/A Holladay Hall
Raleigh, North Carolina 27695-7001
919.515.2191
November 8, 2012

Dr. Fikret Işık
Associate Professor, Forestry and Environmental Resources
Bilimore Hall 1019; CB 8002

Dear Dr. Işık:

I am very pleased to inform you that you have been selected as a member of the 2012 University Faculty Scholars. Congratulations! As you know, faculty members selected for the University Faculty Scholars Program will, for a five-year period, carry the title University Faculty Scholar and receive a \$10,000 annual supplement, which may be used for supplemental salary or programmatic support. We are proud of all our faculty and particularly pleased to be able to support the University Faculty Scholars with this supplement.

The \$10,000 annual supplement will be transferred to your department each year. You may work with your department head and the college or department budget officer to ensure that funds are used as you desire, either as salary supplement or support for your teaching. These will be discretionary funds which will be transferred before December 31, 2017.

Meslektaşımız Doç. Dr. Fikret Işık North Carolina State University tarafından ödüle layık bulunmuştur. TOD olarak Sayın Işık'ı kutlar başarılarının devamını dileriz.

Değerli insan Sezgin Hocam,

Belki bu yazımı okumayacaksınız, çünkü biz garipler pek hesaba alınmayız. Bizim yapmaya çalıştığımız işler önemsizdir. İlla kelli felli kişiler güzel şeyler yapar. Onun için ilgilenmeyi değmez.

Şunu biliniz ki her şeye rağmen ben sizi seviyorum. Ülkenin yücelmesi ve birliğinin dirliğinin bozulmaması için çabalarınızın farkındayım. Özür dilerim, belki sizi yanlış anlamış olabilirim. Bu çalışmayı duyurunuz ki benim gibi düşünenler moral bulup çoğalsın. Gençlerimizin parasını ve zamanını Madonnalar, Lopezler ve Gagalar alıp götürmesin. O kıymetlerin enerjisini ülkemizin kalkınması ve yücelmesi için kullandıralım,

Magazin haberlerinden duyuyoruz, birileri 18 yaşına gelen çocuklarına servet boyutunda paralar harcayarak otomobil alabiliyorlar. Hâlbuki o aracın bir alt modelini alsalar, aradaki parayı güzel ülkemizin çölleşmesini önlemeye ayırsalar, çocuklarına daha iyi bir vatan bırakacaklar...

Ben Rahim Demirbaş ülkenin en yoksul bir köyünde dünyaya gelmişim.47 yıl çeşitli eğitim müesseslerinde canla başla çalışıp üç kuruluş kazandım” Güzel ülkemde kazandım yine bu güzel ülkem de kalsın; aynı zamanda insanımıza bir örnek model sunmuş olurum. Bu güzel ülkenin yücelmesi bir takım mevki sahibi kişilerin tekelinde değil bizim de yapacağımız bir şeyler olmalı diye düşünüp orman dikme işine giriştim. ORMAN DİKTİM DE NE OLDU:

Büyük şehirlerde yaşayanlar pek farkında değiller, güzel ülkemiz giderek çölleşiyor. Bir taraftan da, ormanların bir kısmı kuraklıktan, bir kısmı yangınla, bir kısmı da insanların katli ile yok oluyor. Bundan 50 yıl önce çevre nasıldı kimse farkında değil. Köyler boşalıyor, şehirlerin şehir mi köy mü olduğu belli değil. Ben işin farkındayım ne yapılacağını da biliyorum.

Ondört yılı geçiyor, Rahim Demirbaş olarak her gün gözümün önünde erozyonun erittiği topraklarımızda tek başıma ağaçsızlaşmaya karşı savaş açtım. 47 yıllık öğretmenliğimde biriktirdiğimi, bir öğretmen ne biriktirebilirse o kadar, bu işe yönelttim. Kuyular açtım, borular döşedim, hayvan sırtında su taşıdım, Konya'nın Karacadağ'ında, çölleşen araziye yeşertmeye çalıştım. 500 dekarlık arazide 32.000 fidan yetiştirerek yeşil bir kuşak oluşturdum.

Çevreciliğin, yeşili korumanın, yaşatmanın ve genişletmenin, kısaca orman sevgisinin masa başında oturarak kazanılamayacağını, bu iş için sahada çalışmak gerektiğini göstermiş oldum.

Çölleşen araziden hayatını kazanamayıp köyü terk etmekte olan birkaç kişi orman oluşturmada çalışarak ve ormanın getirdiği olanakları kullanarak iş sahibi oldular. Onları büyük şehirlerde horlanmaktan korumuş oldum. Orman yetiştirmek için fidan dikmek gerek. Fidanlıktan fidan alarak ekonomiye katkıda bulundum. Para dönmüş oldu. Ülkem yararına çaba sarf ederken sıkıntıya düşünce sabretmesini, yaptığım iş ülke yararına olduğu için devletin yardım edip etmeyeceğini öğrendim. İyi gün dostu olanlar yanımdan uzaklaştılar, birçok aziz duygulu ve yüksek karakterli, yiğit insan ile tanıştım, böylece kötü günde beni yalnız bırakmayan dostlarım oldu. Kazancımı ve emeklilik dönemindeki tüm birikim ve gücümü; Peygamberimizin emrettiği, çağ deviren Fatih dedemizin vakıf kurup yapılmasını vasiyet ettiği, Atatürk'ün, bahçedeki çınarın dalına yer açmak için köşkün yerini değiştirerek saygı gösterdiği bir işe, ağaç yetiştirmeye harcamış oldum. Bu çabamla birkaç kişinin sevap kazanmasına vesile oldum. Kişisel olarak kahve köşelerinde pinekleme yerine ormanda vakit geçirerek zinde oldum, dinç kaldım, sağlığıma kazanç oldu.

Yetiştirdiğim ormanı çok sayıda hayvan ve kuş kendine mesken tuttu. Doğanın dengesi bir nebze düzeltilmiş, korunmuş oldu. Sevmek fedakârlık ister, bütün bu sıkıntılar ve güzel şeyler ülkemi sevmemden dolayı olduğu için mutlu oldum.

Sizlere bu nedenle sesleniyorum. Beni duyun. Dilerseniz, internette adımlı yazınız, TRT' Haberinin yaptığı *Güzel Ülke* programını izleyiniz, diğer haber ve resimlere bakınız. Benim çabam, kişisel amaçlı değil. Kişisel bir çıkarım yok. Olmayacak. Çabam, ülkem, torunlarımıza, bulduğum gibi bırakmak. Ağaçlı buldum, çorak ve kurak bırakmak olmaz.

Sesimin duyulması İÇ ANADOLU BOZKIRININ AĞAÇLANDIRILMASI ve orman halkasının genişletilmesini sağlamak için yazılı ve görsel basın aracılığı ile “ben de varım” diyen insanları bir araya getirmekte destek vermenizi diliyorum.

Durumu saygı ile arz ederim.

Ben Prometheus'un Yanından mı Geçtim? (Geçmişte Bir Ormancılık Anımsaması)

Süleyman DİNGİL
Orman Yüksek Mühendis – Rehber

Prometheus “önceden gören” anlamına gelir. Azra ERHAT’ın mitoloji sözlüğünde; Prometheus ateşi tanrılardan çalmış ve insanlara vermiş, tanrıların kurmuş olduğu düzene karşı geldiği için de zincire vurulmuş, yaman bir ceza çekmektedir diye anlatılır.

“Gerçekte Zeus (Tanrı) köle, Prometheus özgürdür. Kendi çağımızın egemenlik kavgalarında, yönetimi ele geçirmiş nice iktidar sahibi kişi ya da partiler vardır ki, devrilir gider düşünce sahipleri yener ve kalır, insan toplumunun bu değişmez yasasının bilincine varan Aiskhylos onu Prometheus diye bir efsanelik kişinin ağzından bildiriyor bize: Akıl gücü kaba güçten üstündür, düşünceye gem vurulmaz, alt edilemez, gelecekte egemenlik kaba kuvvetin değil, özgür düşünceninindir.”

Resim 1: Zincire Vurulmuş Prometheus

Zeus tutukladığı düşmanının elinde tutukludur, aslında.

Prometheus mitolojide Zeus’tan ateşi, akıllı çalıp insanlara veren kişidir. Zeus büyük tanrı büyük güç, Prometheus’u cezalandırır. Demirci tanrı Hephaistos’u görevlendirir. O, Prometheus’u Kafkas Dağlarında zincire vurur. Her gün bir kartal gelir, karaciğerinden bir parça koparır, gider. Herakles bir gün gelip kartalı öldürür ve Prometheus’u kurtarır. “Zincire Vurulmuş Promeheus” dünyaca ünlü bir tiyatro oyunudur.

Nazım HİKMET, özgür düşünceyi savunurken arkadaşları, Kerem gibi yanarsın dediler, ona. O, “Sen yanmasan, ben yanmasam, biz yanmasak nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa” diyerek Prometheus gibi cezalanacağını bilerek savaşımına devam etti ve aydınlattı kitleleri.

Server TANİLLİ, “Uygarlık Tarihi” dersleri ile Üniversitelere aydınlanmayı getirdiğinde kaba kuvvet onu Prometheus’un cezalandırılması gibi cezalandırdı. Sonunda özgür düşünce yok edilemedi. Ciltler dolusu bilgi kaldı, TANİLLİ’den bize.

Uğur MUMCU, öldürüldüğünde 24 kitabı aydınlanma ve özgür düşünce için elimizde kaldı. “Bilgi olmadan fikir olmaz” kazındı kitlelerin beyinlerine.

Zincire vurulmuş Mustafa BALBAY, 40 küsur kitabı ile Prometheus’un, Nazım’ın TANİLLİ’nin, Uğur MUMCU’nun yolunda kitlelere “Sen yanmasan, ben yanmasam nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa” diyerek özgür düşüncenin sembolü oluyor, şimdilerde.

Orman ve Av dergisinin 2011 Eylül-Ekim sayısı 34. sayfasında Prof. Dr. Osman GÖKÇE’nin makalesinde: “*iyi bir ormancıydı Süleyman DİNGİL, Almanya’da işçilik yapmıştı. İşçinin halinden anlardı. İşçi yandaşı, işçi yoldaşıydı. Toros ormanlarında orman işçilerini eğitmek için uğraşırdı. Isparta Sütçüler’de Tota Yaylasının başında kendisi,*

Kamplarında bu işçiler sonra eğitici olarak görevlendirilecekler. İsviçreli bir uzman hem teorik, hem pratik ders veriyor. Motorlu testere henüz yeni; kısa mesafe seyyar hava hattı kuruluyor, öğretiliyor. Uzman, hem işçi gibi, hem mühendis gibi, baltayı, motorlu testereyi kullanıyor, hava hattını kuruyor, bilgileri teorik olarak veriyor ve pratik olarak işçilere de kullanıdırıyor, ben de tercümanlık yapıyorum ve öğreniyorum.

1968 Yılında, Türkiye'nin hiçbir Orman Bölge Şefliğinde olmayacak denli Tota'da bir iş yoğunluğu var, dedim ya; nasıl oluyor o? Orman yolları, köy yolları, kesim, ağaçlandırma, bir sürü orman köyü sorunları, İşçi Eğitim Kampı, hepsi bir Orman Bölge Şefliği içinde. Yol yapımı, çok çetin koşullar içinde Köprüçayı Irmağı boyunca, Kasımları'nın altından

Resim2: Hava hatlarında dikili ağaçların *pilon* olarak hazırlanması

Resim 3: Ayancık'ta orman işçileri ile kurulmuş bir hava hattı

ben ve Ahmet BRAZER üçlüsüyle geceler boyunca çok vatan kurtardık, ne çok emekçi kurtardık haddi hesabı sorulmaz. Ormanları kurtaracaktık, orman emekçilerini kurtaracaktık, orman köylülerini kurtaracaktık” diye yazısını okuyunca, ormancı olarak Tota'da çalıştığım yıllara düşüncelerimle gittim.

1968 Yılı, ikinci yılım Tota'da. Tota Orman Bölge Şefi olarak. Hiçbir Orman Bölge Şefliğinde olmayacak biçimde bir iş yoğunluğu var. O zamanlar Orman İşletme Şefliğinin adı, Orman Bölge Şefliği; Orman Bölge Müdürlüğünün adı Orman Başmüdürlüğü. Orman işçi Eğitim Kampında 60 işçi eğitiliyor. 1964-65 Yıllarında Ayancık'ta en son tekniklere göre İşçi Eğitim Kampında işçilere modern elaraçlarıyla ve teknikleriyle kurslar verilirken ben tercümanlık yapıyorum, aynı zamanda bu son teknikleri ben de öğreniyorum.

Ayancık'ta, Türkiye'nin 24 Orman Başmüdürlüğü'nden seçilmiş 2'şer işçi gönderiliyor, burada eğitecekler. Başmüdürlükteki İşçi Eğitim

Resim 4: Sütçüler Tota Orman İşçi Eğitim Kampı İşçileri diplomalarını alıyorlar.

Kesme köyüne doğru toplam 30 km'ye yakın bir yol yapımı olarak sürüyor. On kadar dozer, grayder, kompresör çalışıyor. Belence-Kesme arasında 300 işçi ve on makine. Üç beş ayda yol Kesme köyüne ulaşıyor. Ben motosikletimle bu yolda Kesme'ye giden ilk küçük vasıtayı o yolda kullanmış oluyorum. Kesme Köyü, Sütçüler ilçesi büyüklüğünde bir köy. 1968'de yolu yok. Doğu'da bir köy değil. Isparta'da bir köy. Çevrede Tota Bölgesi içinde 30 yerleşim yeri yolsuz.

Bir ara Belence-Darıbükü arasında şiddetli bir yağışta dağ göçüyor, heyelan oluyor, ulaşım kesiliyor. On makinanın mazot ve öbür gereksinimleri var. Isparta'dan kamyonlar Tota'ya büyük bidonlarla mazot getiriyor, Tota'dan da biz katırlarla plastik bidonlarla katır yollarından makinalara mazot yetiştiriyoruz.

20-30 Makinist orada yatıp kalkıyor. Gereksinimleri Isparta'dan Tota'ya getiriliyor. Taze ekmekler ise Tota'daki İşçi Eğitim Kampı fırınında pişirilip, öbür gereksinimleri ile şantiyelerine

ulaştırıyor.

Tota karaçamı, Adana Pos Ormanları Türkiye karaçamlarının en ünlüleri. Açık alanlarda ağaçlama çalışmaları var. Gençleştirme yöntemleri yeni yeni yerleşiyor. Orman Fakültesi, Orman Genel Müdürlüğü gençleştirme tatbikatları, Prof. Dr. Besalet PAMAY yönetiminde Tota'da da sürüp gidiyor. Kendimin, bir motosikleti, bölgenin iki demirbaş atı var. İstendiğinde Başmüdürlükten geçici olarak araba, pikap veriliyor, vasıta darlığı yok. Ama ben yine de zaman zaman yaya ve motosikletimle işyerlerine ulaşıyorum

Bir gün kayalıklardan aşağıya doğru iniyorum, orada ağaçlama işçilerinin teras çalışmalarını gözlüyor, kontrol ediyorum. 20-25 işçinin yarısı çalışıyor, yarısı sohbet ediyor. Yeniden bir yarısı çalışıyor bir kısmı sohbet ediyor. Düşüncelerimde, ineyim şunların yanına "Siz ne biçim insansınız, yarı çalışıyor, yarı gevezelik ediyorsunuz, aldığınız yevmiyeleri hak etmiyorsunuz, utanmıyor musunuz?" diyeyim diye aklımdan geçiriyorum. Bu işçiler sabah evlerinden 6³⁰-da sırtlarında kazma kürekleriyle çıkıyorlar, bir buçuk saat sonra 8⁰⁰ _

de burada işbaşı yapıyorlar. Akşam 5⁰⁰ e kadar çalışıp tekrar bir buçuk saatlik yolla Kasımlar'a köylerine geriye evlerine gidiyorlar. Verdiğimiz yevmiye 12,5 lira. Ben bir Orman Bölge Şefi olarak yevmiye, harcırah, mahrumiyet zammı 80-90 liraya yakın para alıyorum. Düşünüyorum ve düşüncelerimden dolayı utanıyorum, gözlerim yaşıyor. Utancımdan işçilere gözükmekten kayalıklardan bir başka tarafa doğru gidiyorum, bir başka işi gözlüyorum, izliyorum.

Tota'da kesim, sürütme, nakliyat, kışa doğru tahkikatlar, zati ihtiyaç işleri yoğun bir çalışma. Üç ay dağlardan Sütçüler'e bile hiç inmediğim oluyor.

Hem Isparta'dan Teknik elemanlar, hem de Sütçüler'den kaymakam, doktor akşam İşçi Eğitim Kampına derse gelenler oluyor. İlgililerle ilişkilerim gayet iyi.

Günlerden bir gün; Darıbükü taraflarında üst düzeyden bir inceleme gezisi var: Isparta Valisi, Isparta Orman Başmüdürü, Sütçüler İşletme Müdürü, Sütçüler Kaymakamı, Başbakan Süleyman DEMİREL'in çok yakını Isparta

Senatörü Mustafa GÜLCÜGİL, Sütçüler Adalet Partisi İlçe Başkanı. Ben Tota'da işlerimle meşgulüm. Bir ara, Sütçüler Adalet Partisi İlçe Başkanı Senatöre; "Efendim burada bir Bölge Şefi var, Süleyman DİNGİL. O, bu yolla ilgilenmiyor ve bu yüzden bu yol yapımı gecikiyor, ilerlemiyor, engelleniyor" diyor. "Bakın şimdi de burada değil". Kaymakam bir ara biraz ötede Valiye; "Tam tersi efendim, Süleyman DİNGİL'in sayesinde bu yolda çalışan makinalar, işçiler hiçbir engelle karşılaşmadan, hiçbir aksama olmadan harıl harıl çalışıyorlar. Süleyman Bey şu anda Tota'da birçok başka orman işiyle meşgul onun için burada değil" diyor. Bana da ertesi günlerde "Haberin olsun Süleyman Bey, böyle bir konuşma geçti, aşağıda yol yapımında" diye haber veriyor, Kaymakam deneyimli eski bir bürokrat, Sütçüler Kaymakamı. Ben ise toy bir Orman Bölge Şefiyim. Ama gece gündüz yollarda, dağlarda hiçbir aksamaya meydan vermiyorum. Yalnız ben Tota'da akşamları gelen giden, görevli, gece kalan misafirlerimle içki içiyorum, onları ağırılıyorum. Cumhuriyet gazetesi okuyorum ve namaz kılıyorum. Sol yayınlardan okuduğum kitaplarım var. Sütçüler İşletmesinden

Resim 5: Prof. Dr. Besalet PAMAY İl birlikte, Tota'da karaçam gençleştirme tatbikatı

Resim 6: Avusturya'da Ormancılık araç ve gereçleri üreten bir firma

gelen kimi Adalet Partisi İlçe başkanının adamları, şoför, katip benim bu yaşantıma karşı ve parti İlçe Başkanı'na beni gammazlıyorlar. Yoksa İlçe Başkanı ile direkt bir alıp veremediğimiz yok.

Tota'da üç yıl Bölge Şefliği yapıyorum. Antalya Orman Araştırma Müdürlüğü'ne tayin olduktan sonra orada da orman işçiliği üzerine araştırmalara girişiyorum. 30 yıl kadar sonra Tota'ya özel bir gezi yapıyorum. Tota'dan Kasımlar'a gidiyorum. Kasımlar Belediye Başkan yardımcısı, eskiden Tota'da Kesim Memurum Musa SOLMAZ'ı alıyorum. Kesme yolunda Kartoz su çıkanda, balık yiyeceğiz, biralarımızı içeceğiz. Balıkları temizleyen çok yaşlı bir adama, Musa SOLMAZ "Ahmet Amca bu yollara ne yolu denir" diyor. Ahmet amca "Dingil yolu, Dingil yolu" diyor. Musa SOLMAZ, "Ahmet amca, o adam işte bu adam" diyor. Ahmet amca, gözleri iyi görmüyor. "Yok, yok. O öldü, öldü" diyor. Otuz yıl sonra 1968'lerde yaptığım yollar, oralarda çalışmalarım unutulmuyor, yaşıyor. Duygulanıyorum.

Antalya Orman Araştırma Müdürlüğünde sedir ve kızılçamalarda orman işçiliği üzerine 15 yıl araştırmalar yapıyorum. 1983 yılı sonunda ormanda kesim, sürütme, hava hatları üzerine eğitim için 6-7 genç orman mühendisi ile Avusturya'ya gidiyoruz. Ankara'da mekanizasyonda Şube Müdürü, Avni ERTANSEL, benim de bu gruba hem tercüman, hem konunun uzmanı olarak katılmamı sağlıyor.

Avusturya'da iki aylık eğitim sonunda oradaki eğiticiler, "Sizin Antalya'daki Düzlerçamı Orman İşçi Eğitim Kampını biz biliyoruz. Orası Orman İşçi Eğitim Okulu olarak açılabilir. Süleyman Bey orayı yönetir ve eğitimi sağlar. Sizin buraya gelmenize gerek yok. Biz size teknik malzeme, gerekli teknik bilgi ilerlemelerini iletiriz. Siz hem, Türkiye orman işçiliğini orada gerçekleştirirsiniz, hem de geliştirmekte olan ülkeler size işçilerini gönderebilirler" dediler, sohbet esnasında. Avni ERTANSEL, "Süleyman, benim Orman Genel Müdürlüğü'nde gücüm bunları sağlayacak

durumda. Araştırmadan ayrıl, bu İşçi Eğitim Okulu Müdürlüğü'nü kabul et" dedi. Ben ilk kez 1980'de bizim Antalya Orman Araştırma'dan uzaklaştırılmamda, meslekte ve Türkiye'de hiçbir zaman görevlerde istikrarın olmadığını anladığım için "Avni orada da tayin edilen kişinin ne kadar duracağını, bizde kimse garanti edemez, sen de kendi yerini garanti edemezsin" dedim.

Ormancılık mesleğimizde, kamplar da olsa Orman İşçi Okulu da olsa Orman İşçi sınıfı bir türlü oluşmadı. Daimi kalifiye orman işçisi, kendi olanaklarıyla yaşamını sürdüren en yoksul "tahtacı" dediğimiz orman işçileri dışında gerçekleşmedi, gitti. O yıllarda, bu işçi kamplarından çıkanlar da işçilik yerine Orman Muhazafa Memuru Okullarına aday olarak yetiştirildiler.

1983 Yılında üretimde işçilik süreleri üzerine Antalya'da araştırmalar yaparken, doktora çalışmamın içinde çok ters, çarpıcı bir durumla karşılaşyorum: Kesim işçiliğinde "vahidi fiyat (birim fiyat)" hesaplamasında akıl almaz bir durum dikkatimi çekiyor. Motorlu testere ile çalışan bir kesim işçisi, metreküpte aldığı paradan daha çok masraf ediyor, görünüyor. Benzin, motorlu testere amortismanı v.b. giderler vahidi fiyattan daha çok. Tekrar tekrar inceliyorum, gerçek bu denli ters. Ankara'da ilgili yerlere üç sayfalık raporlarla durumu iletiyorum.

Günlerden bir gün yıl 1983 sonu ya da 84 başı, Antalya'da bir toplantı var. Orman Genel Müdürü Ömer ÖZEN, yeni meslektaşlar belki adını bile duymamışlardır. Gelmiş geçmiş Orman Genel Müdürleri içinde en ünlülerinden biri. En uzun Orman Genel Müdürlüğü yapan bir meslektaşımız. Demokrat Parti Milletvekilliğinden Yassıadada da yatmış. Toplantılarda meslektaşlar söz almaktan çekiniyorlar. Antalya'da isim yapmış meslek büyüklerimizden Mustafa SOLAK, o toplantıda söz almak istiyor; "Beyefendi, ben emekliyim, ama söz alırken beni tayin edersiniz diye korkuyorum ve çekinerek söz alıyorum." diyor. Gülüşüyoruz. Ömer ÖZEN, birkaç kez Genel Müdürlük görevi almış birisi. Ben de ilk ve son kez böyle bir toplantıda ona karşı söz alıyorum. "Beyefendi biz Türkiye Orman Mühendisleri, çalıştırdığımız orman işçilerine kesim ücreti olarak hakkını vermiyoruz aksine onların cebinden parasını alıyoruz" diyorum. Bana "deli mi onlar?"

diyor. Ben, "Beyefendi ben size konunun uzmanı Dr.Hayati GÜRTAN'a, ilgili Daire Başkanına üçer sayfalık rapor gönderdim, kanıtladım, bunu" diyorum. "Böyle bir şey hatırlıyorum. Niye Ankara'ya gelip düzeltmiyorsun?" diyor. Ben de "Ben Ankara'ya nasıl gelip düzeltirim, emir verin geleyim," diyorum. "Nerede Müdürün, emir vereceğim geleceksin Ankara'ya" diyor.

O arada Orman Başmüdür Müdür Muavini bir arkadaş, "Efendim biz düzelttik onu, Süleyman Bey bilmiyor, Hem Süleyman Bey bize gelmedi" diyor. Ben, "yok, yok düzeldiği falan yok" diyorum. Ömer ÖZEN, "Bakın" diyor. "Ormancılığımızda araştırmacılar en çok okuyan arkadaşlarımızdandır, niye hep onlar sizin ayağınıza gelecek, niye siz onlara gitmiyorsunuz?" diyor.

Sonra ben görevlendiriliyorum ve Ankara'ya gidiyorum. Vahidi fiyatlarla ilgili Daire Başkanı ile buluşuyorum. Odasına kapanıyoruz. Başkan yardımcılar ile iki saat konuyu enine boyuna görüşüyoruz. Sedirde 100 ağaçta ölçülerim, kızılçamda 100 ağaçta ölçüler, hesapları irdeliyoruz. Daire Başkanı arkadaş "Süleyman Bey, bu gerçekten bir skandal" diyor. "Ben bunu düzeltmek için hemen Başmüdürlüklere cetveller göndereceğim, bir taraftan cetveller gelirken bir taraftan da bu hatayı düzeltereğim" diyor.

O aylarda 1983 sonu 1984 başı iktidar değişiyor. Ömer ÖZEN Genel Müdürlükten alınıyor. Daire Başkanı yerine başka bir şahıs getiriliyor. Avni ERTANSEL de başka bir göreve alınıyor. 1984 yılı sonunda da benim tayinim de Erzurum'a çıkıyor. Doktoramı sonlandıramıyorum. Çok sevdiğim ormancılık mesleğimden emekliliğime 4.5 yıl kala istifa edip ayrılıyorum.

Şimdi ben diyorum ki ben acaba Prometheus'un yanından geçip gittim mi?

Buna karşın, ileriki yıllarda araştırmamın yazımını bitirip doktora olarak değil, ama Teknik Bülten olarak yayımını sağlıyorum. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Teknik Bülten No:213. Bu arada birkaç sempozyuma da birkaç bildiri ile katılıyorum. Sonra ormancılıkta işçiliklerle ilgili çalışmalarım ve araştırmalar donup kalıyor.

Yaşamdan Anılar

Hasan İKİZER

hasan_ikizer@hotmail.com

Limasol-Kıbrıs 19 Mayıs Türk Kolejinden mezun olduktan sonra, Kıbrıs'ta ilkokul öğretmenliği kısa bir dönem, daha sonra yardımcı polis ve sonunda yazılı ve sözlü imtihana girerek, kazanınca da İngiliz Hükümeti zamanında Magosa'da bir seneye yakın, Posta Dairesinde devlet memurluğu yaptım. Aradan iki sene geçince olgunluk imtihanına girerek kazanıp, Üniversite eğitimi için birinci sıradan burslu olarak İ.Ü Orman Fakültesine girdim. Haziran döneminde 1965'te mezun oldum ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğünde göreve başladım.

1970'te Orman Genel Müdür Yardımcısı Dr. Hasan Selçuk başkanlığında bir heyette, "Alman Ormanlığı ve Ormanları" konusunda bir aya yakın görgü ve bilgilerimizi arttırmak için Almanya'da bulunduk. Bu arada Almanya dönüşünde VW kaplumbağa tipi bir araba alarak Türkiye'ye döndüm. Yabancılar için özgü mavi plaka alarak çok uzun süre T.C. vatandaşlığına geçene kadar o arabayı kullandım.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığında burslu okumamıza karşın, İngiliz vatandaşı olduğumuz ve pasaportu taşıdığımız için, yabancı dil sınavına İngilizceden girmemiz kabul edilmeyerek, Türkçeden yazılı ve sözlü sınava girdik. Yazılı imtihanı verdikten sonra ertesi gün sözlü imtihana girdim. Sözlü imtihanında ilk sorum şu olmuştu. "Limasollu Naci'yi tanıyor musunuz?". Yanıtım ise adını duydum ancak kendisiyle tanışma şerefine nail olamadım. 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulunca Kıbrıslı Ortodoks Rumların dini lideri olan Başpiskopos Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı, Dr. Fazıl Küçük de onun yardımcısı oldu. Elimizden İngiliz pasaportunu alarak Kıbrıs Cumhuriyeti pasaportu verilerek Ada'dan çıkmamıza Makarios tarafından izin verildi. Böylece İngiliz vatandaşlığını kaybederek Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı olduk. Sonraları yabancı dilden Türkçe imtihana girme zorunluluğu Kıbrıslı Türk öğrencilerden kaldırıldı.

15 Temmuz 1974'te yıllık iznimin 15 gününü alarak arabamla Pazartesi sabahı Kıbrıs'a gitmek üzere Ankara'dan hareket ettim. Öğle yemeğini yol üstü bir lokantada yiyerek yola koyuldum. 13.00 haberlerini dinlemek için arabadaki radyoyu açtım. Haberlerde Kıbrıs'ta EOKA terör örgütü

tarafından darbe yapıldığını, Cumhurbaşkanı Makarios'un öldürüldüğü haberlerini dinleyince şoke oldum. Ha gayret Hasan diyerek arabayı hızlandırdım ve öğleden sonra kendimi Mersin'de buldum.

Mersin Orman Bölge Müdürlüğünde bir haftaya yakın kaldım. Hemen hemen her gün Türk Hava Yollarına ve feribot seferleri için ofise gidip Kıbrıs'a bilet olup olmadığını sordum ve araştırdım. Tüm uçak ve feribot seferlerinin kaldırıldığını ve izinlerin de iptal edildiğini duyar duymaz gerisin geriye Ankara'ya döndüm.

20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleşti. Ankara'da gece dışarı çıkmak dahi çok güçleşmişti. Çünkü her gece mecburi karartma yapılmakta idi. Arabanın farlarını geceleri karartma yapıp öyle dışarı çıkabiliyorduk. Kıbrıs'a birkaç gün önce gidebilmiş olsa idim kendimi Magosa içinde hapis olarak bulacağım ve surlar içinde kalacağım kesindi. O zamanlar Ankara'dan Kıbrıs'a her gün uçak kalkmadığı için ya arabayla Trip- Tick yaparak gidecek veya arabayı Mersin

veya Adana gümrüklerinden birine teslim ederek gitmek durumum söz konusu olacaktı.

Kıbrıs'a gitmem ortadan kalktığına göre, yapacağım tek şey kalan iznimi iptal ederek, çalışacağım Orman Amenajman Heyetinin Kaş'taki Orman İşletmesinin planlarını yapmak üzere Kaş'a gitmekti. Bunun için Orman Genel Müdürlüğü Amenajman Şube Müdürüne durumu anlatıp görevimin başına dönmekten başka çarem yoktu. Genel Müdürlükteki durumumu ilgililere anlatarak yardımcı olmalarını istedim. Bana izinlerin kaldırıldığını ve hemen Kaş'taki görevli Orman Amenajman Heyetindeki görevimin başına dönmem için yazılı bir belge aldım ve ertesi gün arabamla Kaş'a gitmek üzere Ankara'dan ayrıldım.

Antalya Orman Bölge Müdürlüğüne uğramadan doğrudan Kaş'a hareket ettim. Tam Kaş'a girerken jandarmanın önümü keserek Kaş'a girmenin yasak olduğunu geri dönmem gerektiğini söyleyen memuru, kimliğimi Kaş Orman İşletme Müdürlüğünde görevli Heyet Mühendisi olduğumu Kıbrıslı Türk olduğumu söyledim. Jandarma memuru benim yabancı plakalı araba kullandığımı görünce, benim de yabancı olduğumu düşünerek benim Kaş'a girmemin yasak olduğunu söylemişti. Neyse ki memura güç bela inandırarak resmi belgeyi göstererek Kaş'a bir sorun olmadan girerek görevimin başına döndüm.

Kaş'taki heyet Kaş Orman İşletme Müdürlüğü'nün Orman İdare planlarını yapmak üzere görevlendirilmiş olup, her gün sabahleyin akşama dek ormanların içinde envanter çalışmalarını yaparak tamamlamak üzere 4-5 ay süre ile görevlendirilmişti.

Elimde pille çalışan küçük bir radyo ile sabahtan akşama kadar hem çalışarak hem de Kıbrıs'ta olup bitenleri öğrenmek üzere haberleri dinlemekle geçti. Nisan ayının 20'sinde yeni kaybettiğimiz, 83 yaşındaki değerli sanatçımız Ayten Alpman'ın unutulmaz şarkısı Memleketim'i dinlemek üzere hemen hemen her gün hafta tatili hariç, hem çalışarak hem de ezberlediğim Memleketim şarkısını dinleyerek idolüm haline gelen Ayten Alpman'ın sesini büyük bir beğeni ve hayranlıkla dinleyerek Kıbrıs'a olan hasretimi dindirmek olmuştur. O yıllarda Ayten Alpman Kıbrıs Barış Harekâtı ile adeta özdeşleşmişti. Hayran olduğum değerli sanatçımıza Tanrı'dan rahmet diler, ailesine, yakınlarına, Türk ulusuna, sevenlerine ve özellikle de Kıbrıs Türklerine başsağlığı dileklerini sunmak isterim. Nurlar içinde yatsın. Eşsiz sesi ile Kıbrıs Türklerinin de gönlünde taht kurduğunu Memleketim şarkısı ile de en çok sevilen Türk sanatçılarından biri olduğunu söylemek isterim.

Bir sene sonra çok özlediğim anne babam yakın akraba ve dostlarla görüşmek üzere, kalan izinlerimi de birleştirmek suretiyle, hem kısa dönem mücahitlik görevimi tamamlamak hem de eş dostlarla görüşerek hasret gidermek için 1975 Haziran ayından olmak üzere iki aylığına Kıbrıs'a gittim. Yaz aylarında Türkiye'de genellikle Orman bölgelerinde ve değişik yerlerde Ankara'dan uzak 4-5 ay süre kalarak çalışmak gereği olduğu için, görev yerimi değiştirerek Orman Genel Müdürlüğü Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığında yeni görevime başladım. Bir daha da emekli olana kadar Ankara'dan ayrılmadım.

Bir Yaprak Düştü Usulca

Tarık Barbaros PİLEVNE

Bir dizini altına aldığı yer sofrasında, ağırдан çorbasını kaşıklıyordu. Çocuklar basık tavanlı odanın bir köşesinde terli ve derin bir uykuya dalmışlardı. Adam yemeğini bitirdi, yağlı sofra bezine ağzını sildi. İri sağlam yapılı ve orta yaşlıydı, karısından su istedi. Deli Arif derlerdi ona, az konuşan sinirli ve sert bir insandı. Düşünceli, sofradan kalktı. Alçak sedire oturup isli gaz lambasına uzandı, sigarasını yaktı.

Kadın, sofrayı kaldırırken söyleniyordu:

—Bayram geldi oldu, don yok mintan yok. Her yakamızdan irezillik akıp gider. Bakır siniyi, sofra altını, örtüyü kaldırdı. Kocasının dizine çöktü:

—El gibi yarıcıya, yevmiyeye gitmen, bir yandan

üç beş gelse elde avuçta tutman. Bu hane ne yir, ne geçinir düşünmen, kötüsün Arif'im kötü!

Adam sigarasını suskun bitirdi, kerpiç duvar boşluğunda söndürdü. Aşınmış boyalı ahşap dolaptan elektrik fenerini, meşin kılıflı kemik saplı kan oluklu kamasını, gazlı çakmağını aldı. Kapının ardındaki paslı çiviye asılı gocuğunu omzuna attı. Avluya çıktı, kalın bir kütüğe saplı ağır tahtacı baltasını söktü aldı. Ahıra yöneldi, atların koşumlarını taktı, dışarı çıkardı. Sakin ve kararlıydı. Hayvanlar yağız, yaşlı ve bakımsızdılar, arabaya koşulurken sessizce beklediler. Kadın kapının önüne çıkmıştı, karanlık bakışlarla kocasını izliyordu.

—Nereye gidiyon len deli, dedi titrek sesiyle, elde avuçta bir çift atla araba var, onları da ele

kaptıracan he mi? Denk dur, kıynaşma otur yerine.

Çift kanatlı koca kapıyı açtı, atları çıkardı. Döndü geldi, kadının önünde durdu. Korkutucu bakışlarını gözlerine dikti. Kadının görüntüsü iyice küçüldü, odadan sızan aydınlıkta. Ansızın yediği tokat onu geriye, eşiğin ardına yıktı.

—Para demiyon mu len kahpecik! Aha para kazanmaya gidiyom, gir içeri çiğnerim namussuzum!

Atları yedeğine alıp köyün taşlı ve çamurlu yollarında ilerledi. Uzaklarda yükselen karaltılı tepeler yönünde uzaklaştı. Bir süre tekerlek sesleri duyuldu ardından, sonra karanlık onları da yuttu. Hava serin, gökyüzü bulutluydu; usuldan bir ahmakıslatan yağıyordu. Dar ve bozuk orman yolu küçük su birikintileri ve yağlı bir çamurla kaplıydı. Tok ve tekdüze nal sesleri, sessizliği parçalayıp sık ağaçlarla kaplı yamaçlarda yankılanıyordu. Yolu iki yanından sayısız biçim biçim ağaçlar akıyordu gecenin içine. Önü ardı altı üstü, ağaca çalıya fidana kesmişti şimdi Arif'in. Islak sonbahar yeli sakalı uzamış yüzünde yarılip, saçlarını dağıtıyordu. Az sonra Örendere yamaçlarının sık ve yüksek ormanlarına ulaşacaktı.

Dizginlere asıldı, arabayı şosedan ayırıp küçük bir alanlığa saptı. Çevikçe atladi, yem torbalarını taktı hayvanların. Ağzı ustura kilağlı baltasını alıp yürüdü. Yamacı tırmandı, ulu karaçam ağaçlarının arasına daldı. Islak ot ve gazeller ıslatıyordu paçalarını. Rahat uyumlu ve özgüvenliydi, acelesi yoktu. Genç ve düzgün ağaçların gövdelerine baltasının tersiyle vurarak onları kontrol ediyor, iyice gözden geçiriyordu. Birbirinden on adım aralı iki ağacı beğendi. Özlerine doğru birer çentik açarak, sağlam ve çırılçı olduklarını anladı, sevindi. Uzunca birer kırıllık alabilirdi ağaçlardan. Bu gece ova köylerinden birinde, tanıdığı yapıcılara satardı ikisini de. Gün ağarmadan evinin avlusunu tutar, soyunur dökünür, ısınırda ocağın başında. Demlice çayını içerken de atardı paraları karısının önüne:

—Al ulan, arife günü git kasabaya, bayramlığını dengelt çarşı pazardan!

İşe yamacın altındaki ağaçtan başladı. Avuçlarına tükürdü, baltanın sağlam sapını sıkıca kavradı. İlk vuruş kararlı tok ve acımasızdı. Baltayla iyice bütünleşmiş, o kaslı kollarının bir uzantısı olmuştu sanki. Keskin, soğuk ve sert vuruşlar

birbirini izledi. Her vuruş bir sonrakinin devamı ve ustacaydı. Baltanın keskin ağzı ıslak iri yontular saçıyor, ağacın çevresini dönerek incelttiği yerinden gözlerini ayırmıyordu. Az sonra narın ve yüksek ağacın tepesindeki salınmaları fark etti. Baltayı ıslak toprağa atıp yamacın üst yanına çıktı. İri ve siyah elleriyle yüklendi, yıkamadı. Yere sağlam bastı, güçlü bacakları ve geniş gövdesiyle bir kez daha abandı. Kesin orman sessizliğinde haykırıncasına bir çatlama duyuldu ilkin. Ağır ağır devrildi ağaç. Toprağa ilk vuran dalları kırıldı, beş on adım kayd, durdu. Hazin bir görünümü vardı, ölüm tüm sevimsizliğiyle çöküp kalmıştı üzerine.

Çabukça diğer ağaca geçti, az sonra onu da devirdi. Hiç aralık vermiyordu işine, ciddiye. Önce dallarından kurtardı, sonra dört yanlarından kabaca yontup hafifletti ağaçları. Yamaçtan düzlüğe kaydır, arabanın yanına sürüttü. Dingillerin aralarını açtı, birer başlarından kaldırarak arabaya yükledi. Ortaladı ve zincirle sardı, bağladı. Yorulmuş terlemiş ve ısınmış, çayıra oturdu sigara yaktı, dinlendi.

Örendere yolunun şoseye birleştiği yol çatağında at arabasının izlerini gördüler. İki ormancı araçtan inerek izleri incelediler. Koca Mestan izlerin taze olduğunu ve arabaya kırıllık yüklendiğini, atların uzak yoldan geldiğini, yorgun olduklarını bildi. Bindiler, araç hareket etti. Yolu görülebilen uzaklıklarını tarayarak ilerlediler. Şoförle birlikte dört kişi, tedirgin bir suskunluk içindeydi. Çift kabinli aracın içini yoğun bir sigara dumanı kaplamıştı.

Dar orman yolu bir dere tabanında kıvrılarak uzanıyordu. Vakit gece yarısını aşarken, bitmeyen dönemeçlerden birisinde at arabasını ve iki tomruğun ışıldayan alnını gördüler. Arif de onları fark etmişti, atlarını kamçıladi. Yaşlı hayvanlar yekinererek ileri atıldılar. Yıllanmış araç homurtusunu artırarak hızlandı. Şimdi kaçan ve kovalayan, bütün bilgi ve hünerini ortaya koymak zorundaydı. Arif ayağa kalkarak dizginlere yapışmış, diğer elinde kamçısıyla güvenli ve cesur görünüyordu. İri bedeni, dengeli bacakları ve geniş omuzlarıyla, yenilmez bir savaşçı gibiydi. Memurlar onu tanıdı, canları sıkıldı:

—Bu herif kolayınan teslim olmaz Şefim, delinin tekidir ya, hayırlısı bakalım; dedi, şişman dazlak kafalı şoför. Yanında oturan sivil giyimli genç adam sessiz kaldı. Sıkıntılı ve düşünceliydi, ıslak

yolda iki ince çizgi halinde uzanan tekerlek izlerine dalmıştı. Bir öğretmenin çocuğuydu, uzak ve yabancı olduğu meslek ortamına zamanla uyum sağlayabilmişti. Doğa ile insan arasındaki bu ikileme özel yorumlar getirmeye çalışıyor, yasalar ve genelgelerden oluşan bir yasaklar ağının, halkın günlük çıkarlarıyla kesiştiğini görüyordu. Bir kamu görevlisi olarak yörede ne ifade ettiğini, devletin ve vatandaşın kendisinden neler beklediğini biliyor, yoksul orman köylüsünün saygı ve sevgisini hak ettiğini sanıyordu. Bu güç görevi insan ve doğa sevgisiyle bütünleşen yurtseverce duygular olmadan başarmak mümkün değildi. Verilen yetki ve olanakları ise, namusuna emanet edilen ve tüm kamuya ait olan ormanlar adına, Deli Arif gibi insanlara karşı kullanması gerekiyordu. Anadolu'nun bir kentindeki sıcak evleri geldi aklına, annesi ve kız kardeşi...

Belindeki Kırıkkale tabanca, onu müthiş rahatsız ediyordu.

Sabırla at arabasını izlediler, atlar terlemiş ve kızışmışlardı. Savrularak var güçleriyle koşuyorlardı. Sürücü atları daha çok kamçılıyor, oysa mesafe giderek azalıyordu. Umutsuzluğa kapıldı Arif. Kızdı ormancılara, sövdü. Direkleri arabaya bağlayan zinciri çözdü, ağaçlardan birisini omuzlayıp yola kaydırды. Ağır kütük tok bir sesle toprağa çarptı, bir iki sıçrayarak yolu enlemesine kapattı. Hızla yaklaşan araç ağaca çarparak yalpaladı. Yoldan çıkıp dereye yuvarlandı, taklalar

atıp yan tarafına devrildi kaldı. Işıkları sönmüştü, boşluktaki lastikleri bir süre döndü, döndü, sonra durdu. Gecenin uğursuz karanlığı uzaklaşan tekerlek seslerini örttü, beledi. Ortalık kesin bir sessizliğe büründü, sonra bir çakal uluması geldi uzaklardan.

Sık sık geriye bakan Arif, aracın ışıklarını göremeyince sevindi. Kurtulmuştu, keyifle bir daha şaklattı kamçısını. Atlar köpük içinde kalmışlardı, kantarmaları koşum takımları terden ıslanmıştı. Burun delikleri iyice açılmış, gözleri kanlanmıştı. Boşalan zinciri toplamak için geriye döndü Arif, dizginleri boşladı. O anda sert bir dönemece girdiğini fark edemedi arabanın. Savruldu, yere kapaklandı. Her şey bir anda oluvermişti, zincirin boşta kalan ucu bacağına dolanmış ve onu sıkıyordu. Dizinden yukarıdaki müthiş acıyla sürüklendi bir süre. Neden sonra hayvanlar durdular. İri bedeni acıyla kıvrandı çamurların üzerinde. Aynı çakal bir daha uludu gecenin içine uzun uzun. Serin bir rüzgâr çıktı tüyler ürperten. Yapraklar hışıldadı ilkin, sonra orman uğuldadı. Bir gece kuşu acemi kanat çırpışlarıyla geçti yolun üzerinden. Yakın bir ağacın dalına kondu ve kocaman kocaman baktı. Esmer adamın başından sızan kırmızılık toprağa ulaştı, ilerledi, yanı başındaki su birikintisine değdi, dağıldı.

Bir sonbahar yaprağı düştü aynı suya usulca, titredi kaldı!

Bir Ormancının Günlüğünden Kafdağı'nın Yolcusu

Osman GÖKÇE

osman.gokce@ege.edu.tr
www.osmangokce.com

O yıllarda yani 1950'lerde bir Anadolu köylüsü için tepenin arkası gurbetti. Erkeklerin askerlikteki ve bizim ora yoksullarının da Çukurova ameleliğindeki görgüleri dışında dünya yoktu. O zamanlar benim köylümün en iyi bildiği yerler dağlardı. Binboğa Dağı'nı, Atlas Dağı'nı, Şardağı'nı, Tülüce'yi karşılarına alırlar; Kandil'i, Havuz Tepe'yi, Karadıslık'ı, Livlik'i, yüce kral Berit Dağı'nı karış karış karışlarlar, adım adım adımlarlar, onlarla birlikte yaşarlardı, mutluca.

O yıllarda yani 1950'lerde Kemalettin Kamu'nun *Bingöl Çobanları* gibiydi köylülerim:

"Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek

"Önümüzde bir sürü yanımızda bir köpek".

O yıllarda yani 1950'lerde bir Ericekli çocuğun, adını bile duymadığı üniversiteye gitmesi, mühendis olması her yeri som yeşil zümrüitten olan Kafdağı kadar uzak bir hayaldi ve bir Kafdağı Efsanesi'ydi. Onlar o günlerde bu tür düşler bile göremezlerdi.

Yine o yıllarda yani 1950'lilerde benim köyümde bir adam yaşardı. O adam, Kafdağı'nın üzerindeki tepede Bilgelik Ağacı'nın dallarında yaşayan, her şeyi bilen, kuşlar dünyasına hükümdarlık eden, onların her türlü sorunlarını çözen, günü geldiğinde yanarak ölen, sonra kendi küllerinden kendisi yeniden doğan

Zümrüdüanka kuşuna diğer kuşların inandıkları gibi inanıyordu kendi düşüne, kendi efsanesine. Onun efsanesi oğlunu üniversitede okutmak ve yapı mühendisi yapmaktı. Bu bir tutkuydu onun için. Tıpkı diğer kuşların Zümrüdüanka kuşuna ulaşma tutkuları gibi bir tutku. Bu adam, köylülerinin diliyle, Hacı İresil (Resul) Omar'dı, Omar Ağaydı.

Söylenceye göre, Zümrüdüanka'nın ya da diğer bir adı ile Simurg'un yuvası, etekleri bulutların üzerinde olan Kafdağı'nın tepesindeydi. Oraya varmak için ise yedi dipsiz vadiyi aşmak gerekiyordu. Hepsini birbirinden çetin yedi dipsiz bucaksız vadi aşılmalıydı.

Babam ve ben-Afşin Ortaokulu, 1954

O yıllarda, ilkokulu yeni bitirdiği o yaşlarda Omar Ağa'nın oğlu bu vadileri aşabilecek miydi, Simurg olabilecek miydi? Babası kadar istekli olup İstek Vadisi'ni, babası kadar aşık olup Aşk Denizi'ni, babası kadar kararlı olup Ayrılık Vadisi'ni, Hırs Ovası'ni, Kıskançlık Gölü'nü geride bırakabilecek, geçebilecek miydi? Yokoluş Vadisi'ni aşır, Ölümsüzlük Vadisi'ne ulaşabilecek miydi?

O çocuk o günlerde bütün bunlardan habersizdi, böyle şeyleri bilmiyordu, düşünmüyordu. Yalnızca babası ne diyorsa doğru odur diyordu ve babası kendinden ne isterse var gücü ile onu yapmaya çalışıyordu.

O çocuk sonradan öğrendi Simurg'u. Milyonlarca kuşun Kafdağı'na, ona ulaşmak için yola çıkıp da yalnızca otuzu ulaşabilen ve ulaşabilenlerin her birisine Simurg denen efsaneyi sonradan öğrendi. Öğrendikten sonra da o adamı bir Simurg gibi gördü. O adam benim babamdı.

X

Bütün okul yaşamımda yalnızca fakülte son sınıfta bütünlemeye kaldım. İsteyerek kaldım. Arkadaşım Burhan Çenkçi ile İsviçre'de bir öğrencilik bursu kazanmıştık. Burslu okuduğum için mezun olur olmaz Orman Bakanlığı'nın emrine girmem gerekiyordu. Oysa bu bursu ancak öğrenci olarak kullanabilecektim. Bu nedenle öğrenciliğimi uzattım, isteyerek bütünlemeye kaldım. Ama işe yaramadı. Burhan gitti, ben yol parası bulup gidemedim. İsviçre gölleri yerine Adapazarı Çark Gazinosu'na düştü yolum, şiir yazdım. Akyazı-Dokurcun Orman Bölge Şefliği ormanlarına düştü yolum, türkü çağırdım dağlara karşı, soğuk sulu derelere karşı, buz gibi sularında çimerek.

İşçi statüsü ile çalıştım o yaz. Güz geldi, bütünleme sınavlarına girdim ve 1964 yılında Orman Yüksek Mühendisi unvanı ile mezun oldum. Ericik'ten uçtum, yedi değil belki yetmiş adet dipsiz vadiyi geçtim, kendi Kafdağı'ma ulaştım. Efsanedeki Kafdağı som yeşil zümrüttendi, benim gerçek Kafdağı'm da yemyeşil ormanlardı. Ormancılığa başladım.

Kendi Kafdağı'na benden önce ulaşanlardan bir meslek büyüğümün kendi Kafdağı'nın arkası ile ilgili bir değerlendirmesini iki yıl önce dinlemiş ve ilk meslek dersimi almıştım.

O, Fakülte'nin futbolcusuydu, ben de voleybolcusu.

Soyadını unuttum, adı Ali idi. Karadenizli, sarışın, yakışıklı, güler yüzlü bir delikanlıydı. Mezun olmuş, ataması memleketine yapılmış, iki üç ay çalışmış ve bir nedenle Fakülte'ye gelmişti. Bahçeköy-Taksim otobüsünde karşılaştık, yanyana oturduk ve sohbe başladık.

Üç ayda üç kitap dolusu deneyim edinmiş, üç kitap yazmış gibiydi. Yaklaşık bir saat kadar süren Bahçeköy-Taksim yolculuğunda çok şey anlattı. Çok yerindi, çok yakındı, çok kızdı, yalnızdı. "Sevinemedim bile" dedi. Ama teslim olmuş gibi algılanmak da istemiyordu. Son sözleri kulağımda küpe kaldı:

"Hedef futbol topu gibidir. Tekmeleyeceksin, peşinden koşacaksın ama yetişince de tutmayacaksın, ellemeyeceksin. Faul olur. Yeniden tekmeleyeceksin, yeniden koşacaksın peşinde ve bu her defasında böyle olacak".

Taksim'de ayrıldık birbirimizden. Bir daha da bu meslek büyüğümü hiç bir yerde görmedim. Neler yaptığını duymadım. Ancak kendisini çok andım. Bana bu anlattıklarını çok kişilere de anlattım. Umarım kendisi ve benim bu anıyı anlattığım yakınlarım topu tekmelemeye devam ediyorlardır.

Her dağın bir dumanı, çoğumuzun da bir Kafdağı efsanesi vardır. Kafdağı efsanesi olanlar masaldaki Simurg'u beklememelidir. Uçmalı, yeri geldiğinde kendini yakmalı, kendi külleri üzerinde yeniden doğmalı ve kendi bataklığında pineklemeden kurtulmalıdır. Kendisi Simurg olmalıdır. Başka yolu yok bunun. O iyi bir koşucudur, kaçırmamalı zamanı.

X

İşte ormancılığa bu duygularla başladım. Babam gibi, kendimce ve acemice bir Simurg özentisi içerisinde kanat çırpmaya koyuldum.

Şimdi elimde, Orman Bakanlığı'nın bana verdiği sicil cüzdanına bakıyorum. Devlet Orman İşletmesi İstanbul Müdürlüğü emrine 28.10.1964'te 450/400 lira maaşla S. 3. Or. Müh. Nam. (3. sınıf orman mühendis namzedi) olarak atanmışım. Maaş, askerlik yapılmadığı için ilk altı ay 400, daha sonrası için 450 lira olacak.

O günler öyleydi, şimdi yerden yere vurulan o günler öyleydi. Bu günler gibi değildi. Üniversiteyi bitirenler (Ne halin varsa gör) diyerek ortada

bırakılmıyordu. Sokağa salınmıyordu.

Orman Fakültesi'ni bitirenlerin tümü Devlet Orman İşletmesi İstanbul Müdürlüğü emrine topluca atanıyordu. Arkasından da, bir ay içerisinde yurdun çeşitli köşelerine ikinci bir atama emri ile gönderiliyordu.

Günlerce, belki de haftalarca deniz üzerinde uçmuş, kanat çırpmış, kıyıyı ve karayı görünce şapur şapur toprağa düşmüş göçmen kuşlar gibiydik bir bakıma. Çoğumuzun mezuniyet elbiseleri bile yoktu. Ama bize sahip olan devletimiz vardı. İlk maaşı alıyorduk İstanbul İşletmesi'nden. Arkasından asıl görev yerlerimize atanıyor, yolluğumuzu alıp perişan olmadan gidiyor, görevimize bir tan yeri heyecanı ile başlıyorduk.

Ord. Prof. Dr. Asaf Irmak Hoca ile daha ikinci sınıfta bir toprak dersinde aramızda bir tartışma çıkmıştı. Hocaları, çeşitli biçimlerde eleştirmiş ve özellikle de öğrencilerine sahip çıkmamakla suçlamıştı.

Örneğin aynı devlet, tıp fakültelerinde burs alanlara orman fakültesinde burs alanlardan daha az zorunlu hizmet yükü getiriyordu. Bizim günahımız neydi de aynı borçlanma için daha çok yükümlülük altına giriyorduk, aynı borç için daha çok ödüyorduk?

Yine örneğin, hali vakti yerinde olup da burssuz okuyan öğrenciler mezun olduklarında en iyi yerlere nazlanarak atanırken, burslu öğrencilere neden en istenmez, en mahrum, en zor yerler gösteriliyordu? Neden eşitsizlik yapılıyordu? Hocalarımız bizim sorunlarımızla ilgilenemez miydi? Üreticinin ya da yetiştiricinin üretilen ürün üzerinde ya da yetiştirilmiş değer üzerinde hiç bir sorumluluğu, hiç bir yükümlülüğü yok muydu?

Olmaz olur mu? Vardı elbette. Düşünsel olarak, duygusal olarak vardı. Ama gerçek farklıydı. Bunu hoca olduğum zaman anladım. Bunu kırsal sosyoloji okuttuğum, çevre ekonomisi okuttuğum öğrencilerimin 3-5 metrekairelik dükkânlarda 3-5 kuruşluk ücretle tezgâhtar olarak çalıştıklarını ya da kafelerde garsonluk yaptıklarını görünce anladım. Geç oldu ama gerçeği görünce de sık sık "Üzgünüm Asaf Hoca, affet beni" diye içimden sızlandım, söylendim.

Evet, belki haksızdım başkaldırımda. Ama

o zaman böyle düşünüyordum. Düşüncemi savunmak da görevimdi. Savundum, hatta saldırdım. Ama Hoca beni anlayışla, hoşgörü ile dinledi ve karşıladı. Bu olaydan sonra da hocanın bana kızgınlığı ya da uzaklığı bir yana aramızdaki hoca-öğrencilik ilişkileri olgunlaştı ve de olumlulaştı. Ara sıra görüşüyor, danışıyordum. Hoca da bundan memnun oluyormuş havasını veriyordu. Bu iyi hoca-öğrenci ilişkisi nedeniyle de bitirme tezini Toprak Kürsüsünde yapmıştım, Belgrad Ormanları'ndan, kayın ağaçları altından humus toplayıp tahliller yaparak. Yıllar sonraki hocalığımda da hocamın bana verdiği bu hoşgörülü hocalık dersini aklımdan çıkarmamaya çalıştım.

Hoca, *-hiç bir yerde insana ekmeğini terine bulandırmadan yedirmiyorlar-* diye bir de öğüt vermişti o tartışmamız sırasında. Mezuniyetimi bildirmek için yanına gittiğimde bana, daha önce verdiği bu öğüdü de anımsatarak Kürsüde kalmamı istedi. Ancak, bunun için kadro verilemiyordu. Hocanın zamanı yoktu, sıkıştıktı, İngiltere'ye gidiyordu. Bahçeköy Orman İşletmesi emrine atamamı yaptırmamı ve kadro sorunu çözülünceye kadar Toprak Kürsüsünde teknik asistan olarak çalışmamı öneriyordu. Yani maaşımı Bahçeköy Orman İşletme Müdürlüğü'nden alacak ve fakat Toprak İlmi Kürsüsünde çalışacaktım.

Heyecanım doruktaydı. Ankara'nın yolunu tuttum. Derdimi koridorun sağ yanındaki odada oturan genel müdür muavinine anlattım. Gür saçlı, bıyıklı, koyu takım elbiseli, tıknaz, suratı asık, kısa ya da orta boylu genel müdür muavinini "Olmaz" dedi. "Anadolu'ya gideceksin, hizmet edeceksin" dedi.

"Neden" dedim. "Ben hizmetten, Anadolu'dan, işten kaçmıyorum ki! Öğrendiklerimle yetinerek hazır bir işte çalışmak ve rahat etmek var iken daha çok öğrenmenin zahmetine katlanarak daha çok bilmek ve daha çok yararlı olmak istiyorum" dedim. Amacımı, ülkümü, düşlerimi anlattım. Dinliyor gibi gözükiyordu, dinlemiyordu. Olmadı. Evet demedi.

Daha önce kurgulamıştım. Çaresiz son kozumu oynayacaktım. O günlerde sıkça duyduğum ve tüylerimi diken diken eden bir söylem vardı. Herkese, *ya adamını bulacaksın ya da madamını* diye öğüt veriliyordu. Adamını bulmak neyse ne de bu madamını bulmak *pezevenklik* kavramını

çağırıştırıyordu bana ve cinim tepeme çıkıyordu.

Hey gidi dünya! O gün çiçeği burnunda acemi bir orman mühendisinin cinini tepesine çıkaran bir söylem bugün sıradanlaştı. Baksanıza, dünyaca tanınmış çok üst yetkililer, hatta ABD başkanları bile pazara düştü. Manzaraya bakınca tüm dünya pezevenkler, kodoşlar ve röntgenciler alemine mi döndü, tüm dünyada tüm kadın-erkek ilişkileri kerhaneleşti mi, yoksa zaten böyleydi de benim gibi gözü kapalı acemiler mi görmüyordu yaşanan gerçeği diyesim geliyor. Bilemiyorum. Ama aman kimse duymasın bu söylediklerimi. Bakarsınız, “Bu kişi devlet büyüklerine hakaret etti” diye bir de bir hakaret davası açılabilir hakkımda, bu yaştan sonra.

Aslında, gerçek değişmiyor. İşin görülecekse adamını ya da madamını bulacaksın. Bugün de bu kuralın geçerli olduğuna inanan çok insan var. Benim gibi sol düşünce sahipleri için ise her ikisi de aynı kapıya çıkar. Yani bu önerme *parabul* anlamındadır. Paran varsa adamını da bulursun,

madamını da? Bunun en güzel örneğini Neyzen Tevfik Kolaylı vermiştir:

“Göbekler perçin olmuş
Hava geçmez aradan
Bozulmayan kız mı var
Sen haber ver paradan”.

O günlerde para da benim semtime uğramamıştı. Başka bir şey denemem gerekiyordu. O başka bir şeyi denedim işte.

Boy 178, kilo 61, kararlı, inatçı, çaresiz, kavgacı bir yüz. Karşısında ise kale gibi duran, o günlerde benim gibiler için Kafdağı kadar uzak ve yüksekte bulunan genel müdür muavini. Sözü tane tane söyledim.

Birçok torpillilerin, dayısı olanların atamalarının, uygun ya da uygun değil, istedikleri yerlere yapıldığını biliyorum dedim. Benim gibi yerden göğe kadar haklı istekleri olan kimsesizlerin de baştan savulduğunu, acımasızca reddedildiğini söyleyerek “Siz de benim torpelim olsanız ne olur,

kıyamet mi kopar yani?" diye kısaca bağladım sözü.

Adam bu ısrarcı, laf anlamaz genci başından savmak için ayağa kalkmıştı. Bu son sözlerim karşısında adeta kaskatı kesildi. Şimdi bile o yüzü anımsarım, görsem tanırım. Sanki gözleri yaşardı ya da güldü. Elini omuzuma koydu. "Hadi git" dedi, "Ataman yapılacak".

Atamam yapıldı: Devlet Orman İşletmesi Bahçeköy Müdürlüğü Kurtkemer Bölge Şefi Refiki S.3. Or. Müh. Namzedi, 30.11.1964.

Atamam yapıldı, istediğim oldu. Ama o gün orada eksilmiştim, hayallerim küşülmüştü. Kendimi başarılı gibi görülen başarısız kişi saydım. Haklıydım. Yerin dibine geçsin bu tür başarılar. Hakkını haklı olduğun için almak varken yalvararak almak, ağlayarak almak yerin dibine geçsin. Sözü bağladım ama gözümün önü karardı. Başka bir pencere açıldı gerilerden.

Gerilerde kalan o günlerde o, köyümüzde kız çocuklarının oynadığı *sümtü* oyununu oynardı toprak damların üstünde, örtmelerde, kapı önlerinde. Biz erkek çocuklar da yine bizim köyde erkek çocuklar arasında oynanan *tepi*k oyununu oynardık, tepikleşirdik yani biraz ötelerinde. Bakışırđık. O beni kral görürdü ben onu kraliçe. Hiç yenilmemiştim onun gözünde. Yenildim işte. Onun bu aciz kalmışlığı ve bu yenilgiyi gördüğünü görür gibi oldum. Utandım. Yalnız yüreğimle değil gözlerimle de ağladım dışarı çıkınca. Onurum incinmişti.

X

Böylece Asaf Hoca'nın kürsüsünde çalışmaya başladım. Bu yaptığım ormancılık, yukarıda adını verdiğim meslek büyüğüm Ali'nin anlattığı ormancılık değildi. Bir tür öğrencilikti, genelde bilinen öğrencilikten biraz farklı bir öğrencilik.

Önce Tarlabası Caddesi'nde bir pansiyona girdim kalacak yer olarak. Gençlik hevesi, acemilik, bilgisizlik nedeniyle bir fuhuş evinin patroniçesinin evinde bir odanın pansiyoneri olmuştum. Bir hafta kalabildim. Canımı kurtardığıma sevinerek ayrıldım, ilk maaşımı orada bırakarak.

Sonra Mecidiyeköy'de bir evde, temiz bir ailenin yanında pansiyoner olarak kaldım. Hocaların

servis arabası ile Fakülte'ye gittim, geldim. Asaf Hoca İngiltere'ye gitmiş, kürsü yönetimi Prof. Dr. Faik Gülçur Hoca'ya kalmıştı. Prof. Dr. Mehmet Sevim'li, Doç. Dr. Necmettin Çepel'li, Dr. Volkan Şölen'li yani öğrencilerin Volkan Ablası ile dört ay toprak tahlilleri yaptım laboratuvarı.

Yıllar sonra Prof. Dr. Tahsin Tokmanoğlu'nun bir yazısını okudum Orman Fakültesi Dergisi'nde. Hocası, Hocamız Prof. Dr. Kemal Erkin'in yani biz öğrencilerin Gıcık Kemal'inin ölümünün arkasından yazılmış bir yazıydı.

Tokmanoğlu, öğrenciler arasında genel olarak katı, acımasız, notu kıt bir hoca olarak bilinen Hocası ve Hocamız Erkin'in kendisine, hocalığı çok sevdiğini ve fakat "Hiç doymadığım şey öğrenciliktir" dediğini aktarıyordu o yazısında (Sayın Hocamız Prof. Dr. Kemal Erkin'in Yaşam Öyküsü, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi A, 1981, Cilt 31 Sayı 2, Sayfa 1-13).

İşte ben de bu kısa süreli ve öğrencilik benzeri bir ormancılığı bütün meslek yaşamımda hiç unutamadım. Öğrencilik, öğreticilik ve araştırmacılık kavramlarının birbirlerinin tamamlayıcısı ve ayrılmazları olduğunu burada, bu kısa sürede öğrendim. Araştırmacılığın sonsuz bir öğrencilik olduğunu burada anladım. Gerçek öğreticiliğin ancak öğrencilik ve araştırmacılıkla birlikte yapılabileceğini burada gördüm. Bütün yaşamımda ve gücüm oranında bunun gereğini de yerine getirmeye çalıştım.

Kafdağı efsanesindeki yedi dipsiz vadi gibi, İslami inançta da gökyüzü yedi katmandır (Bakara Suresi, 29-Fussilet Suresi, 12). Ben büyük bir mutlulukla Kafdağı efsanesindeki birinci vadiyi ya da İslam anlayışındaki birinci katmanı katetmişim. Sonrası sonra. Anam Gümüş derdi ki "Yaşa ki ne gele başa".

Bornova, 12 Aralık 2012

Atkestaneleri

AESCULUS L.

Aile: Atkestanesigiller (*Hippocastanaceae*)

Hazın Cemal GÜLTEKİN

Doğal yayılışları, kullanım alanları: Kuzey Amerika, Güneydoğu Avrupa, Doğu Asya ve Hindistan'da yetişen 25 kadar türü bulunur. Atkestaneleri, kışın yaprağını döken boylu ağaç, bazıları küçük ağaç halindeki odunsu bitkilerdir. Sürgünlerde karşılıklı olarak yer alan, bol sayıda pullarla örtülü olan tomurcukların üzeri yapışkan bir madde ile kaplıdır. Uzun saplı, tüysü yapraklar 5-9 parçalıdır. Erdişi çiçekler terminal durumlu, dik duran uzun bir eksen üzerinde toplanmış, salkım halinde kurullar oluşturur. Meyve üzeri

dikenli veya düz olan, büyük bir kapçıktır. İçerisinden 1-3 adet tohum çıkar. Meyveler, beyaz çiçekli atkestanesinde 3-5 cm. çapında, kırmızı çiçekli atkestanesinde 2-4 cm. çapında, bodur atkestanesinde ise 2-3 cm. çapındadır. Tohumlar doğal ortamda hayvanlar aracılığı ile yayılır. Atkestanesi türlerinin bazı eşey özellikleri Çizelge 1 ve 2'de verilmiştir. Türkiye'de, *Aesculus hippocastanum*, *Aesculus pavia* ve *Aesculus carnea* türleri park, bahçe ve yol ağaçlandırmalarında; çiçeklerinin cazibesi, sonbahar renklemeleri ve tepe formları nedeniyle sıklıkla kullanılır.

Beyaz Çiçekli Atkestanesi (*Aesculus hippocastanum* L.): Dünya'ya Türkiye'den yayılmış olan bu tür, 25-30 metreye kadar boylanabilen, yuvarlak tepeli, güzel görünümlü bir ağaçtır. Günümüzde, dünyanın dört bir yanına dağılmış olan bu türün ana vatanı Balkanlar'dır. Meyveleri, yabani yaşam için önemli olduğu gibi, doğal hayvan yemi olarak da kullanılır. Atkestanesi adı, akıncı atalarımızın yorgun düşen ve *soluğan* hastalığına yakalanan atlarını, onun meyveleri ile beslemelerinden gelir. Bu amaçla akıncılar gittikleri her yere tohumlarını taşımışlardır. Türkiye'nin hemen hemen tüm şehirlerinde karşılaşılabileceğimiz bu tür, olumsuz

kent koşullarına dayanıklıdır. Doğu Anadolu'nun aşırı soğuk bölümlerine uygun değildir. Ana türden başka kültür çeşitleri de bulunur. Mükemmel bir park, bahçe ve yol ağacıdır.

Bodur Atkestance (*Aesculus pavia* L.): 6 m. kadar boylanabilen, yuvarlak tepeli, küçük bir ağaçtır. Çiçekleri, açık parlak kırmızıdır. Anavatanı Amerika'nın doğusudur. Oldukça estetik bir park ve bahçe ağacıdır. Son yıllarda Türkiye park ve bahçelerinde yaygınlaşmıştır. Aşırı soğuklara duyarlıdır. Nemli toprakları sever.

Kırmızı Çiçekli Atkestancesi (*Aesculus x carnea* Hayne.): Bu tür beyaz çiçekli atkestancesi ile bodur atkestancesinin bir melezi'dir. 20 m. boylanabilen yuvarlak tepeli bir ağaçtır. Çok estetik, park, bahçe ve yol ağacıdır. Türkiye'nin aşırı soğuk bölümleri dışında kullanabileceğimiz bu tür, olumsuz kent koşullarına dayanıklıdır. Nemli toprakları sever. Durgun sudan hoşlanmaz. Ana türden başka kültür çeşitleri de bulunur.

Üretim (çoğaltım) yöntemleri: Beyaz çiçekli ve bodur atkestancesinin üretimi çoğunlukla tohumdan gerçekleştirilir. Kırmızı çiçekli

atkestancesinin tohumla üretimi mümkündür ancak bu takdirde çiçekler kırmızı değil genelde pembe olur. Kırmızı çiçekli ve beyaz çiçekli atkestancesinin kültür çeşitlerinin üretiminde aşılama yöntemi, bodur atkestancesinde ise kök sürgünleri ile üretim esastır. Aşı ile üretimde 1 ya da 2 yaşlı beyaz çiçekli atkestancesi altlıkları üzerine geç kış döneminde kalem aşısı ya da geç yaz döneminde göz aşısı yöntemi kullanılır.

Fıdanlık tekniği: Tohumlar dökülmenin hemen ardından ağaçların dibinden toplanır. İkinci bir yöntem de dökülmeye yakın ağaçların silkelmesi ya da uzun bir sılıkla çırpılmasıdır. Bu takdirde tohumlar kapçıkları ile birlikte toplanır. Toplanan tohumlar çuvallanır ve hiç bekletilmeden fidanlığa taşınır. Tohum toplama zamanı **Çizelge 1**'de verilmiştir. Eğer tohumlar kapçıkları ile birlikte toplanmışsa, gölgelik bir yerdeki beton bir zemine serilip açılması sağlanır. Kendiliğinden açılmayan kapçıklar ise ayakla hafifçe bastırılarak açılır. Tohumlar %50'nin altında nem oranında hızla çimlenme yeteneğini kaybeder. Bu nedenle tohumlar toplamayı takiben ya ekilir ya da doğal koşullarda kumla katlanarak ekim yapılncaya kadar saklanır. Soğuklama gereksinimi (4-5°C) en az 90 gündür (Çizelge 4). Çimlenme erken baharda gerçekleşir. Tohumlar uzun süre saklanamaz. Atkestanceslerinin bazı tohum özellikleri Çizelge 2'de verilmiştir.

Çıplak köklü fidan üretimi: Tohumlar hiç bekletilmeden ya doğrudan ekilir ya da doğal koşullarda veya yapay koşullarda (4-5°C) kumla nemli katlamaya alınarak Şubat-Mart aylarında ekilir (Çizelge 4). Katlamaya alınan tohumlar, yeterli yağışın olmadığı dönemlerde sulanarak nemli kاکmaları sağlanır. Atkestancesi tohumları

25-30 cm. yükseklikteki yastıklara 5'li çizgi ekimi şeklinde elle ekilir (Çizelge 2). Kapatma malzemesi olarak %50 organik malzeme, %50 dere mili kullanılır. Ekim yastıklarının çimlenmeler gerçekleşinceye kadar telisle örtülemek yararlıdır. Bu uygulama, kuş ve kemirgen zararlılarına da bir önlem olarak düşünülebilir. Ekilen tohumlar erken bahar döneminde çimlenir. Geç donların sorun olduğu fidanlıklarda, donlar geçinceye kadar yüksek örtüleme uygulaması yapmakta fayda vardır. Atkestanesi türleri, % 3-6 oranında organik madde içeren, hafif asit ya da nötr nitelikli kumlu balçık topraklarda iyi yetişir.

İlk iki ot alımı otlar çok küçükken, sonrakiler ise (5-7) otlar ele gelecek kadar büyüdükleri dönemde yapılır. Ayrıca Mayıs ayında çapalama uygulanır. Tarla kapasitesi kadar su, hava koşullarına bağlı olarak, geç bahar döneminde 2-5 günde bir, yaz döneminde 1-2 günde bir, erken güz döneminde

1-3 günde bir ve geç güz döneminde 2-6 günde bir en fazla 35 cm. derinliğe ulaşacak şekilde verilir. Birim alanda bulunan fidan sayısı Çizelge 3'te verilen en yüksek değerlerin üzerinde bulunması halinde mutlaka Mayıs ayında seyreltme yapılır.

Gübreleme, toprak analizi sonuçlarına göre yapılır. Analiz sonuçlarına göre verilecek azotlu gübrelerin 3-4 seferde verilmesinde yarar vardır. İlk gübreleme uygulamasına, fidecik köklerinin 10-15cm. derinliğe ulaşması ile başlanır. Çıplak köklü atkestanesi türleri genelde 1 yaşında dikime uygun hale gelir (Çizelge 3). Bir yaşlı beyaz çiçekli ve kırmızı çiçekli atkestanesi fidanları 30 cm. boya, 6-10 mm. çapa, bodur atkestanesi fidanları ise 20-25 cm. boya, 5-8 mm. çapa ulaşır.

Kaplı fidan üretimi: Kaplı fidan, yaz döneminde %35 oranında gölgelenen açık alanlarda üretilir. Katlamaya alınmış tohumlar, geç kış döneminde elle bastırılarak ekilir. Kapatma malzemesi olarak perlit kullanılır. Tohum ekim uygulaması, 24'lü çok gözlü kaplara 1-2 mm. derinlikte yapılır. Tohumlar çimlenmeye başlayıncaya kadar günde birkaç sefer nemlendirme sulaması yapılır. Kap harcı olarak; pH değeri 5.5-7.0 aralığında olan, %70-75 turba x %25-30 (3-5 mm.) ponza

karışımından oluşan 1 metreküp malzemeye: 3-4 kg 2.0-1.2-1.6-0.3+ME oranlı yavaş çözünen gübre x 0.5 kg kükürt eklenerek hazırlanır. Her bir göze 1 adet sağlıklı tohum ekilir. Tamamlama soğuk hava depolarında bulunan katlanmış tohumlarla yapılır. Yaz başında çam kabuğu ile örtüleme gelişimi olumlu etkiler. Tarla kapasitesi kadar su, bahar ve yaz döneminde yağmurlama sulama sistemi aracılığıyla, günün serin saatlerinde günlük olarak verilir. Güz döneminde daha mutedil sulama uygulamakta yarar vardır. Gübreleme, diğer türlerde olduğu gibi sulama suyuyla tedricen de verilebilir. Bu takdirde harca kükürt dışında ilave gübre konulmaz. Kuvvetli kazık kök sistemine sahip olduklarından havai kök budama yöntemi kullanılır. Bu yöntemde 1 yaşlı fidanlar dikime uygun hale gelir. Bazı özel nitelikli ağaçlandırmalarda; 14x14x20 cm ebatlı saksılarda üretilmiş 1+1, 1+2 yaşlı, 17x17x25 cm ebatlı saksılarda üretilmiş 2+2 yaşlı fidanlarda kullanılabilir.

Tüplü fidan üretimi: Atkestanesi türlerinde, 13x30 cm. ebatlı tüpler kullanılır. Tüp harcı %40

humus, %60 kumlu balçık toprak karışımıdır. Her bir tüpe 2 adet tohum ekilir. Gübreleme, sulama, ot alımı, örtüleme ve tekleme uygulamaları çıplak köklü fidan üretimi ile aynıdır. Tekleme ikincil yaprakların çıkmasından sonra yapılır. Tüplü fidanlar 1+0 yaşlı olarak kullanılabilir. Özel nitelikli ağaçlandırmalar için ise 1+1, 2+0 yaşlı fidanlar 16 x 30 cm. ebatlı, 1+2 yaşlı fidanlar 18 x 30 cm. ebatlı torbalarda yetiştirilir.

Boylu fidan üretimi: 3+0 yaşlı fidanlar 120 x 50 cm aralık mesafede şaşırtılır. Burada 3 yıl kalan fidanların yan dalları aşama aşama budanarak kalem gibi bir gövdeye sahip olmaları sağlanır. Ardından 30 cm'lik bıçaklarla çıplak köklü olarak sökülür ve 200x140 cm aralık mesafede tekrar şaşırtılır. Şaşırtma uygulamalarının her aşamasında bambulama uygulanır. Bitkiler bambuya birinci şaşırtmada 30 cm aralıklarla ikinci şaşırtmada 40-50 cm aralıklarla bağlanır. Bu aşamanın ardından her yıl tepeye şekil verme budanması mutedil olarak yapılır. Bu şekilde; 3-4 yıl içerisinde, 220 cm yükseklikten taçlı, 20-30 cm çapta fidanlar üretilir. Topraklı söküm atkestanelerinde tutma oranı çok yüksektir. Ancak bazı fidanlıklar 1 yıl saksıda tutarak satışa çıkarmaktadır.

Çizelge 1: Atkestanesi türlerinin bazı eşey özellikleri

Tür adı	Çiçeklenme zamanı	Tohum toplama zamanı	Tohum verme yaşı	Bol tohum yılı tekrarı
<i>Aesculus hippocastanum</i>	Nisan-Haziran	Ek	10-15	2-1
<i>Aesculus pavia</i>	Mart-Mayıs (15 Haz)	Ek-kas	8-10	2-1
<i>Aesculus x carnea</i>	Nisan-Mayıs (15 Haz)	Ek-kas	8-10	2-1

Çizelge 2. Atkestanesi türlerinin bazı tohum özellikleri

Bitki türü	Tohum 1000 tane ağırlığı (gr)			Çimlenme oranı%	Tohum ekim derinliği (mm)
	En az	En çok	Ortalama		
<i>Aesculus hippocastanum</i>	11 000	20 000	15 000	80+	40-50
<i>Aesculus pavia</i>	7 000	8 000	7 500	70	30-40
<i>Aesculus x carnea</i>	9.000	14.00	12.000	70	30-40

Çizelge 3. Atkestanesi türlerinin bazı fidanlık uygulamaları

Bitki türü	1000 tane tohumdan elde edilecek fidan sayısı adet		m ² fidan adedi ağaçlandırma	m ² fidan adedi özel amaçlar	Fidan kullanım yaşı yıl
	En az	En çok			
<i>Aesculus hippocastanum</i>	250	350	30-50	25-30	1,2,3
<i>Aesculus pavia</i>	200	300	30-50	25-30	1,2,3
<i>Aesculus x carnea</i>	250	300	30-50	25-30	1,2,3

Çizelge 4. Tohuma uygulanacak ön işlemler

Tür adı	Tohuma uygulanacak ön işlemler
<i>Aesculus hippocastanum</i>	Hemen ekim ya da doğal koşullarda katlama, soğuklama gereksinimi (4-5°C) en az 90 gündür
<i>Aesculus pavia</i>	Hemen ekim ya da doğal koşullarda katlama, soğuklama gereksinimi (4-5°C) en az 90 gündür
<i>Aesculus x carnea</i>	Hemen ekim ya da doğal koşullarda katlama, soğuklama gereksinimi (4-5°C) en az 90 gündür

Kaynaklar:

1. Gültekin, H., 2010, Kapalı Tohumlu (*Angiospermae*) Ağaç ve Çalıların Eşey Özellikleri, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı Yayını, ISBN 978-605-393-052-5, 312 s.
2. Gültekin, H, C., 2008, Kapalı Tohumlu Ağaç ve Çalıların Bazı Eşey Özellikleri Orman ve Av Dergisi, Sayı:4, s 42-47.
3. Gültekin, H, C., 2008, Bazı Yapraklı Ağaç ve Çalıların Tohum Özellikleri, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl:45, Sayı:10-11-12, s 30-31
4. Kayacık, H., 1982, Orman Park ve Ağaçları Özel Sistematiği. İÜ Orman Fakültesi Yayın No: 321, Cilt:3, 333 s İstanbul.
5. Yaltırık, F, 1988, Dendroloji Ders Kitabı, Angiospermae (Kapalı Tohumlular) İ.Ü Orman Fakültesi Yayın No: 3509-390.

YİTİRDİKLERİMİZ

HULUSİ FEYYAZ SERİM
ELMALI - 1932
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ - 1958
ANKARA - 29.12.2012

METE SANYER
KONYA - 1942
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ - 1967
KONYA - 2012

YÜCEL ALIM
MALATYA - 1947
İ.Ü. ORMAN FAK. - 1969
ANKARA - 08.12.2012

REYHAN ACARTÜRK
AKHİSAR - 1942
İ.Ü. ORMAN FAK. - 1968
İZMİR - 13.12.2012

FEVZİ KALAYCI
AKÇAABAT - 1940
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ - 1965
AYANCIK - 24.12.2012

MUSTAFA YENİSEY
GOMİL - 1336
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ - 1947
ANKARA - 16.01.2013

*Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize
Tanrı'dan rahmet yakınlarına ve meslek
kamuoyumuza başsağlığı dileriz.*

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay-ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 Faks: 433 26 64

www.ormancilardernegi.org

Derneğimizin 2 ayda bir çıkan yayını
ORMAN ve AV Dergisi'ne
gönüllü abone olabilirsiniz.

Üye ödentilerinin ve dergi gönderim ücretinin yatırılacağı;

BANKA HESAP NUMARASI:
AKBANK KÜÇÜKESAT ŞUBESİ
HESAP NO: 66319
ŞUBE KODU: 101
IBAN: TR36 0004 6001 0188 8000 066319

veya

POSTA ÇEKİ HESABI: 279 358

2012 üye ödentisi: 30 TL.

Dergi gönderim ücreti (1 yıllık) : 30 TL.